

На основу члана 17. став 1. и члана 43. став 3. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 74/12 - исправка УС, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон) и члана 40. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18), на предлог Министарства одбране,

Влада доноси

ЗАКЉУЧАК

1. Прихвата се Извештај Политичког савета о спровођењу Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савеза безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017-2020), који је саставни део овог закључка.

2. Овај закључак, ради информисања, доставити свим министарствима, Координационом телу за родну равноправност, Безбедносно-информативној агенцији, Канцеларији за Косово и Метохију, Републичком заводу за статистику, Републичком заводу за јавне политике, Народној скупштини, Скупштини АП Војводине, Поверенику за заштиту равноправности, Заштитнику грађана, Поверенику за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Заводу за унапређивање образовања и васпитања и Криминалистичко-полицијском универзитету.

05 Број: 337-8030/2022
У Београду, 20. октобра 2022. године

В Л А Д А

Тачност преписа оверава
ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАР

4100322.029/86

ПРЕДСЕДНИК

Ана Брнабић, с.р.

ПОЛИТИЧКИ САВЕТ

**ЗА СПРОВОЂЕЊЕ НАЦИОНАЛНОГ АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА
ПРИМЕНУ РЕЗОЛУЦИЈЕ 1325 САВЕТА БЕЗБЕДНОСТИ
УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА – ЖЕНЕ, МИР И БЕЗБЕДНОСТ У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

ИЗВЕШТАЈ

**О СПРОВОЂЕЊУ НАЦИОНАЛНОГ АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА
ПРИМЕНУ РЕЗОЛУЦИЈЕ 1325 САВЕТА БЕЗБЕДНОСТИ
УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА – ЖЕНЕ, МИР И БЕЗБЕДНОСТ У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ (2017-2020)**

Београд, октобар 2022. године

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

ЦЕДАВ	Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (енгл. Convention for Elimination of all forms of Discrimination against Women)
ЦОР	Циљ/еви одрживог развоја
ЕИГЕ	Европски институт за родну равноправност (енгл. European Institute for Gender Equality)
ЕУ	Европска унија
ГИЗ	Немачка развојна помоћ (нем. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)
ГРЕВИО	Група експерата за акцију против насиља над женама и насиља у породици (енгл. Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence)
ИКТ	Информатичко-комуникационе технологије
ИПА	Инструмент за претприступну помоћ (енгл. Instrument for Preaccession Assistance)
КТРР	Координационо тело за родну равноправност
КЗ	Кривични законик
МО	Министарство одбране
МУП	Министарство унутрашњих послова
НАП	Национални акциони план
НСС	Народна скупштина Србије
ОЕЦД - ДАЦ	Организација за економску сарадњу и развој - Комитет за развојну помоћ (енгл. Organization for Economic Cooperation and Development – Development Assistance Committee)
ЖМБ	Жене, мир и безбедност

САДРЖАЈ

Листа скраћеница	1
1. Увод	7
2. НАП за примену Резолуције 1325.....	8
3. Институционални и друштвено-економски контекст у коме је имплементиран НАП 1325	10
3.1 Институционални и политички оквир.....	10
3.2 Контекст родне равноправности.....	15
4. Методологија евалуације.....	19
4.1 Приступ и методологија евалуације	19
4.2 Критеријуми за евалуацију и кључна евалуациона питања	21
4.3 Методологија оцене остварености резултата	23
4.4 Методолошка ограничења	23
5. Налази извештаја о евалуацији	24
5.1 Релевантност.....	24
5.2 Ефективност.....	27
5.3 Ефикасност.....	49
5.4 Одрживост.....	51
6. Закључци и препоруке	53
6.1 Закључци	53
6.2 Препоруке	55
Прилог 1: Списак докумената и публикација.....	57
Прилог 2: Списак институција и организација које су доставиле информације.....	59
Прилог 3: Евалуациона матрица	60

РЕЗИМЕ

Национални акциони план за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017-2020) (у даљем тексту НАП 1325), представљао је један од кључних стратешких докумената у области унапређивања родне равноправности у Србији, уз Стратегију за родну равноправност 2016-2020. Ово је био други НАП за имплементацију Резолуције 1325, који се надовезао на први НАП који је обухватио период 2010-2015. године.

У складу са Законом о планском систему Републике Србије¹ који предвиђа обавезу спровођења ex-post анализе ефеката јавне политике (чл. 40), спроведена је евалуација са циљем израде завршног извештаја о имплементацији другог НАП 1325, уз подршку Канцеларије Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Србији.

Основни циљ завршне евалуације је да се процени напредак који је остварен у области примене Резолуције 1325 СБ УН у Републици Србији, имплементацијом другог НАП, те да се на основу налаза извештаја евалуације дефинишу препоруке од значаја за израду трећег НАП.

НАП 1325 (2017-2020)

Национални акциони план за примену Резолуције 1325 за период 2017-2020. године у великој мери је настао ослањајући се на претходни НАП 1325, за период 2010-2015. НАП је дефинисао приоритетне циљеве у пет области: актери, превенција, учествовање, заштита и опоравак. НАП је предвидео и сложену организациону структуру за имплементацију која је укључивала Политички савет Владе, као највише политичко тело састављено од државних секретара, председнице Координационог тела за родну равноправност (КТРП) и других високих представника/ца Владе, Оперативно тело Владе, Комисију за праћење спровођења НАП као надзорног тела у Народној скупштини Србије и скупштини АП Војводине, аналитичке групе и истраживачке тимове из институција у систему безбедности, саветника/цу за спровођење НАП са мандатом да ради на увођењу родне перспективе у политике и програме органа државне управе и локалне самоуправе, Саветника/цу за род у свим цивилним, војним мисијама и „Особе од поверења“ као механизам родне равноправности у систему безбедности.

МЕТОДОЛОГИЈА ИЗВЕШТАЈА О ЕВАЛУАЦИЈИ

Методологија извештаја о евалуацији постављена је у складу са *Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика и смерницама изложеним у Приручнику за анализу ефеката јавних политика и прописа* Републичког секретаријата за јавне политике Владе РС. Евалуација је организована у неколико фаза: иницијална фаза, прикупљање података, анализа и израда извештаја, представљање и валидација налаза извештаја о евалуацији.

Евалуација је спроведена **комбинованом методом**:

- Анализом садржаја докумената, попут извештаја о спровођењу НАП 1325, извештаја институција укључених у спровођење НАП;

¹ „Службени гласник РС“, број 30/2018.

- Деск анализом релевантних студија, извештаја различитих институција и организација који су представљали секундарни извор података коришћених за оцену спроведености НАП;
- Прикупљањем примарних података о спровођењу НАП кроз:
 - Упитнике послате министарствима и другим институцијама који су кроз НАП дефинисани као носиоци појединачних мера;
 - Фокус групне дискусије (ФГД) са представницима/цама цивилног друштва чланицама мреже организација цивилног друштва за имплементацију НАП 1325.

Евалуација је спроведена на основу 14 евалуационих питања, у складу са четири критеријума Организације за економску сарадњу и развој - Комитета за развојну помоћ:

I Релевантност

II Ефективност

III Ефикасност

IV Одрживост.

НАЛАЗИ ИЗВЕШТАЈА О ЕВАЛУАЦИЈИ

Релевантност:

- НАП 1325 је од изузетног значаја за приоритете у области родне равноправности због неопходности да се жене укључе у већој мери и са већим утицајем у решавање последица историје конфликта, спречавања нових конфликта и изградње мира, у систем безбедности који треба да унапреди превенцију и заштиту од насиља, те повећање отпорности на последице природних и других катастрофа које представљају претњу безбедности жена. Он је значајан и са становишта заштите жена од родно заснованог насиља и повећања отпорности на кризе и катастрофе, те њихов опоравак уколико су биле изложене оваквим искуствима.
- НАП 1325 је у самом нацрту препознао потребе жена из маргинализованих и вишеструко дискриминисаних група, па су и посебне мере заштите дефинисане имајући у виду њихове потребе.
- Иако је НАП 1325 заснован на извршеној анализи стања, она у усвојеном документу није предочена на потпуно експлицитан начин.
- НАП 1325 је био комплементаран са тада актуелним Законом о равноправности полова и Стратегијом за родну равноправност 2016-2020, као и са законима и политикама спречавања и борбе против насиља над женама и насиља у породици, али и низом закона и политика које се односе на област националне безбедности, и др.
- Већина изазова на које НАП 1325 настоји да одговори и даље су присутни, укључујући и изостанак видљивости жена из дијалога између Београда и Приштине, као и још увек недовољну заступљеност жена у структурама безбедности, високу заступљеност насиља над женама и слабе локалне механизме и политике, што чини **НАП 1325 и даље релевантним**.

Ефективност:

- Планирани резултати су делимично остварени, уз велику неуједначеност између различитих области. Институционални механизми су у великој мери били успостављени иако главни механизам – Политички савет – није у довољној мери био активан услед епидемиолошке ситуације изазване вирусом КОВИД-19 као и променама у саставу његових чланова (будући да је реч о државним секретарима и другим високим члановима Владе чија именованја су у корелацији са променом састава Владе) што је отежало координацију имплементације НАП и праћење примене истог. У области учешће жена у систему безбедности постоје позитивни

процеси, али има простора за унапређење посебно кроз побољшање мера за системско подстицање стања код институција на уједначен начин. У области превенције, заштите и опоравка, приметан је фокус на насиљу над женама и девојчицама, али у контексту „редовних“ друштвених услова, а не у контексту конфликта, постконфликтних услова и ванредних ситуација што заправо Резолуција 1325 наглашава.

- Ефекат претходно описане делотворности у спровођењу НАП је изостанак обухватних промена у родним односима, на начин који би указао на темељну промену родних режима у систему безбедности или значајно повећане заштићености жена од насиља, те њихов суштински повећан утицај на питања и политике мира и безбедности.
- Фактори који су допринели успешнијој примени НАП у областима које су идентификоване као области делотворније имплементације, укључују утемељене промене у формалним прописима, успостављање функционалних институционалних механизма, мање захтевне интервенције у циљу остваривања жељене промене, синергијски ефекат са другим политикама и доступност већих ресурса, укључујући пре свега финансијске.

Одрживост:

- С обзиром на недовољну ефективност имплементације НАП, уместо предузимања мера о одрживости резултата, намеће се фокус на могућност настављања започетих процеса и покретања оних који до сада нису покренути. У том контексту, највеће шансе да у наредном периоду остваре помаке имају решења која су постављена законима и подзаконским актима, те механизми, процедуре и праксе који су кодификовани у институцијама и организацијама, пре свега, у погледу родно одговорног управљања људским ресурсима и заштити од насиља. Са већим ризицима суочена су достигнућа попут повећања знања, компетенција и вештина актера у систему безбедности, услед могућих ограничења да примене нова знања и флукуације запослених. Са извесним ризицима суочавају се и услуге заштите и опоравка, а процеси који подразумевају активно учешће жена у изградњи мира и опоравка нису у предвиђеном обиму и формама најчешће ни покренути.
- Институционална структура је у основи успостављена, али се доводи у питање одрживост, имајући у виду институционалне прекиде и у неким периодима недовољно функционално успостављене механизме.
- НАП није омогућио нова буџетска издвајања и то остаје једна од слабијих карика у одрживости.

Приметно је да је имплементација овог другог НАП 1325 по реду већ остварила значајне везе између институција безбедности, као и између институција безбедности и оних које нису у систему безбедности. Изостаје међутим повезаност између националних и локалних актера, као и хоризонтална сарадња између локалних самоуправа. Уочено је одсуство знања о постајању документа и његовог садржаја, мимо оних који су укључени посредно и непосредно у његову примену.

ПРЕПОРУКЕ

Имајући у виду пораст нестабилности, криза и других изазова који представљају претњу људској безбедности и посебно безбедности жена, од изузетног је значаја благовремено усвајање трећег НАП, који би омогућио и ефективније и ефикасније одговоре на савремене изазове уз већу заштиту жена и њихову већу отпорност и капацитете за суочавање са датим изазовима.

Налази извештаја о евалуацији упућују да би приликом израде наредног НАП 1325 требало поћи од лекција научених током имплементације претходног у следећим аспектима:

1. СТРУКТУРА НАП

- a. НАП треба да постави јасне приоритете и да издвоји мањи број циљева на реалистичнији начин, што би могло повећати шансе за ефективнију имплементацију.
- b. Резултати НАП треба да буду постављени прецизније и мерљивије и праћени адекватним кључним индикаторима на нивоу резултата посебних циљева.
- c. Потребно је реалистично проценити средства и прецизно дефинисати потребна средства за сваку активност као и могуће изворе.
- d. Потребно је поједноставити структуру координације, праћења и извештавања, јер она сада укључује превише различитих механизма који отежавају конзистентност у имплементацији.
- e. Са друге стране, потребно је у носиоце активности укључити више актера из различитих области када год је то примерено, чиме би се више укључиле ОЦД, академска заједница, затим појединци - експерти из различитих области и др. Тиме би се, заједно са ангажманом државних институција, остварило шире анимирање јавности и боље коришћење капацитета целокупног друштва.

2. СТВАРАЊЕ ПРЕДУСЛОВА ЗА ЕФЕКТИВНИЈУ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ

- a. Потребно је направити систематски преглед усклађености закона из области безбедности са Законом о родној равноправности и Законом о забрани дискриминације, на основу чега би био сачињен конкретан план даљег уродњавања кључних закона од значаја за ефективну имплементацију Резолуције СБ УН 1325.
- b. Потребно је ревидирати механизме координације, имплементације и извештавања, тако да се успостави једноставнија и функционалнија структура.
- c. Потребно је проценити цену сваке активности у НАП, по упутству из Закона о планском систему где је потребно навести меру, потребна средства и извор и напустити праксу да поједине активности ништа не коштају и да се могу спроводити „успутно“, уз редовна буџетска средства.
- d. Важно је најпре успоставити ефективну примену на националном нивоу, пре него што се имплементација препусти локалном нивоу. Локализација треба да буде праћена делотворним механизмима „вертикалне“ (између централног и локалног нивоа) и „хоризонталне“ координације (сарадња и размена између локалних самоуправа).
- e. Потребно је успоставити централизоване систем праћења који се редовно ажурира, уз успостављене редовне, бар годишње, системе извештавања.

3. ПЛАНИРАЊЕ ОДРЖИВОСТИ

- a. Потребно је пажљивије водити бригу о одрживости већ на самом почетку израде новог НАП, дефинисањем одрживих механизма и резултата који се могу институционализовати или финансирати трајније.
- b. Потребно је опремити актере задужене за имплементацију знањима помоћу којих активности у вези са применом Резолуције 1325 могу планирати кроз процесе родног буџетирања и тиме остварити трајнију и континуирану посвећеност циљевима које поставља ова Резолуција.
- c. Потребно је остварити снажнију и континуирану сарадњу између државних органа и различитих актера цивилног друштва, попут ОЦД, академске заједнице, покрета, мрежа и сл, што ће створити ширу друштвену основу за промовисање принципа и циљева дефинисаних Резолуцијом 1325.
- d. Промовисати постигнућа како би била што видљивија и што више актера друштвене заједнице било обавештено. Не треба занемарити ни јавно мњење и тако покушати доћи до критичне масе која би остваривала притисак на носиоце имплементације како би она била ефективнија, а планирани резултати у већој мери остварени.

1. УВОД

КОНТЕКСТ ИЗВЕШТАЈА О ЕВАЛУАЦИЈИ

Национални акциони план за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017-2020) (у даљем тексту НАП 1325), представљао је један од кључних стратешких докумената у области унапређивања родне равноправности у Србији, уз Стратегију за родну равноправност 2016-2020. Ово је био други НАП за имплементацију Резолуције 1325, који се директно надовезао на први НАП који је обухватио период 2010-2015. године.

У складу са *Законом о планском систему Републике Србије*² који предвиђа обавезу спровођења експост анализе ефеката јавне политике (чл. 40), као и у складу са *Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика*,³ спроведена је завршна евалуација другог НАП 1325 чији су налази изложени у овом извештају. Евалуација је спроведена узимајући у обзир смернице дефинисане *Приручником за анализу ефеката јавних политика и прописа* Републичког секретаријата за јавне политике Владе РС.⁴

Евалуација је спроведена са циљем израде завршног извештаја о имплементацији другог НАП за примену Резолуције 1325 у Републици Србији уз подршку Канцеларије Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена.

ЦИЉЕВИ ИЗВЕШТАЈА О ЕВАЛУАЦИЈИ

Основни циљ извештаја о завршној евалуацији је да се у складу са Законом о планском систему Републике Србије процени напредак који су Влада Републике Србије и њени имплементациони партнери остварили у области примене Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација - Жене, мир и безбедност (у даљем тексту Резолуција 1325) кроз имплементацију НАП 1325 (2017-2020), те да се на основу налаза извештаја о евалуацији дефинишу препоруке од значаја за израду трећег НАП.

ОБУХВАТ ИЗВЕШТАЈА О ЕВАЛУАЦИЈИ

Извештај о евалуацији представља завршну евалуацију и обухвата читав период имплементације другог НАП 1325: (2017-2020). Територијални обухват је дефинисан тако да се евалуација односи на примену НАП на читавој територији РС, али да када је у питању примена на локалном нивоу, увиди ће бити ограничени само на одабране локалне заједнице услед ограничености временских и других ресурса.

² „Службени гласник РС“, број 30/2018.

³ „Службени гласник РС“, број 8/2019.

⁴ <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Prirucnik-za-analizu-efekata-javnih-politika-i-propisa-21012021-srb.pdf>

2. НАП ЗА ПРИМЕНУ РЕЗОЛУЦИЈЕ 1325

НАП за примену Резолуције 1325 за период 2017-2020. године се у великој мери се ослонио на претходни НАП 1325, за период 2010-2015. НАП дефинише приоритетне циљеве у пет области: актери, превенција, учествовање, заштита и опоравак.

ОПШТИ ЦИЉ: Унапређена безбедност жена у друштву интегралном применом Резолуције 1325 Савета безбедности УН – Жене, мир и безбедност у РС (2017-2020) у областима превенције, учествовања, заштите и опоравка, уз већу укљученост локалне заједнице

АКТЕРИ

Посебан циљ 1:
Унапређена ефикасност и ефективност рада свих актера, институционалних тела и механизма предвиђених за спровођење НАП

ПРЕВЕНЦИЈА

Посебан циљ 2:
Развијени механизми превенције ради повећања безбедности жена у миру, конфликту и постконфликтном опоравку друштва у земљи и иностранству

УЧЕСТВОВАЊЕ

Посебан циљ 3:
Повећана заступљеност, укљученост и одлучивање жена у свим процесима који се тичу очувања мира и безбедности

ЗАШТИТА

Посебан циљ 4:
Унапређени нормативни услови и институционални капацитети за доступну и делотворну заштиту жена

ОПОРАВАК

Посебан циљ 5:
Унапређен систем подршке опоравка жена које су претрпеле било који облик угрожавања безбедности у постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама

НАП је дефинисао и сложену организациону структуру за имплементацију, која је укључивала:

- 1) Политички савет Владе за спровођење НАП који је највише политичко тело састављено од државних секретара, председнице Координационог тела за родну равноправност (КТРП) и других високих представника/ца Владе;
- 2) Оперативно тело Владе сачињено од стручних лица КТРП које је имало за циљ да се стара о реализацији циљева и задатака НАП;
- 3) Комисију за праћење спровођења НАП као надзорног тела у оквиру Народне скупштине Србије и Скупштине АП Војводине;
- 4) Аналитичке групе и истраживачке тимове из институција у систему безбедности;
- 5) Саветник/ца за спровођење НАП са мандатом која ради на увођењу родне перспективе у политике и програме органа државне управе и локалне самоуправе;
- 6) Саветник/ца за род у свим цивилним и војним мисијама;
- 7) „Особе од поверења“ као механизам родне равноправности у систему безбедности.

3. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ КОНТЕКСТ У КОМЕ ЈЕ ИМПЛЕМЕНТИРАН НАП 1325⁵

3.1 Институционални и политички оквир

МЕЂУНАРОДНИ ОКВИР

Правни оквир и политике родне равноправности у Србији усмераване су међународним оквиром и обавезама које је Република Србија преузела ратификацијом релевантних међународних конвенција. Међу најважнијима су Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966), Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена (ЦЕДАВ), Конвенција УН о политичким правима жена (1953), Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966), Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција) и остали. За једнаке могућности и елиминисање дискриминације жена са инвалидитетом од посебног је значаја Конвенција о правима особа са инвалидитетом (2006).

Република Србија редовно извештава према међународним механизмима за људска права жена и девојчица. Четврти периодични извештај Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена комитету држава је поднела 2017. године, а Комитет је проследио држави закључке и препоруке у марту 2019. године. Први извештај о спровођењу Истанбулске конвенције држава је поднела 2018. године, а Група експерата за акцију против насиља над женама и насиља у породици (ГРЕВИО) проследила је препоруке почетком 2020. године. Република Србија је поднела и извештај поводом 25 година од усвајања Пекиншке декларације и платформе за акцију. У процесу извештавања биле су активно укључене и женске и феминистичке организације цивилног друштва које су поднеле више алтернативних извештаја или извештаја у сенци.

Резолуција Савета безбедности ОУН 1325 „Жене, мир и безбедност“ (ЖМБ) усвојена је једногласно од стране Савета безбедности УН 31. октобра 2000. године, позивајући се на резолуције 1261 (1999), 1265 (1999), 1296 (2000) и 1314 (2000). Од 2000. године надаље УН су усвојиле и друге резолуције којима се наглашава важност и значај заштите жена и девојчица у сукобима (1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1906 (2010), 2016 (2013), 2122 (2013)).

Резолуција је исход препознавања диспропорционалног и специфичног утицаја оружаних сукоба на жене и девојчице. Њом се државе чланице УН позивају да препознају специфичне потребе жена и девојчица током сукоба, репатријације и пресељења, рехабилитације, реинтеграције и постконфликтног опоравка. Резолуција 1325 била је први званични правни документ Савета безбедности који је захтевао од страна у сукобу да спрече кршење права жена, подрже учешће жена у мировним преговорима и постконфликтном опоравку, као и да заштите жене и девојчице од сексуалног и родно заснованог насиља у оружаним сукобима. Две године након што је Резолуција

⁵ Опис релевантног контекста у већем делу је преузет из недавно спроведене екс-пост евалуације Стратегије за родну равноправност 2016-2020.

1325 усвојена, Савет безбедности је почео да подстиче државе да усвајају националне акционе планове за примену резолуције. Као што је већ напоменуто, Србија је први НАП усвојила за период 2010-2015, а други за период 2017-2020.

Политика ЕУ у области родне равноправности и безбедности која се имплементира у свим државама чланицама ЕУ, као и у земљама које су у процесу придруживања, укључује, без ограничења спречавање и решавање сукоба, развојну помоћ, хуманитарну помоћ, спречавање и заштиту од трговине људима, управљање миграцијама, смањење ризика од катастрофа, спречавање и борбу против радикализације, насилног екстремизма и тероризма.

Циљеве и активности из *Акционог плана ЕУ о ЖМБ* усвојеног 2019. године (2019-2024),⁶ допуњује и наглашава ново усвојени *Акциони план за родну равноправност ЕУ* за период 2021-2025 (ГАП 3).⁷ Акциони план ЕУ за родну равноправност у тематској области: Интегрисање агенде Жене, мир, безбедност даје преглед циљева и индикатора за праћење интегрисања агенде ЖМБ усклађених са АП ЕУ ЖМБ.

Акциони план ЕУ за ЖМБ захтева пре свега: 1. родно одговорно лидерство на свим нивоима ЕУ, од политичког до менаџерског, 2. Обезбеђивање довољно интерних капацитета и способности за системску интеграцију родне перспективе и спровођење родних анализа у сектору безбедност и 3. блиски дијалог и сарадњу са државама чланицама и ангажовање цивилног друштва и других партнера, као што су мултилатералне и регионалне организације, академска заједница, истраживачки центри и приватни сектор, кроз приоритетне области деловања: учешће, увођење родне перспективе засноване на родним анализама, вођство засновано на примерима, превенцији, заштити и опоравку.

Европска комисија је у својој *Стратегији проширења ЕУ*⁸ потврдила европску будућност Западног Балкана и Србије, те је усклађивање домаћег законодавног и стратешког оквира са тековинама ЕУ у области родне равноправности од кључног значаја у процесу приступања Србије ЕУ.

НАЦИОНАЛНИ ОКВИР

У основи, национални правни оквир за родну равноправност успостављен је *Уставом Републике Србије* (чл. 15)⁹, *Законом о родној равноправности*¹⁰ који представља кровни правни акт за успостављање родне равноправности, *Законом о забрани дискриминације*¹¹ који обухвата и забрану дискриминације на основу пола и родног идентитета¹². Услови за родну равноправност дефинисани су и низом закона, који примарно регулишу деловања у различитим областима друштвеног и политичког живота.

⁶ Доступно на: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11031-2019-INIT/en/pdf>

⁷ Доступно на: https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/swd_2020_284_en_final.pdf

⁸ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/strategija_za_prosirenje/strategija_prosirenja_maj_19.pdf

⁹ „Службени гласник РС“ број 98/2006

¹⁰ „Службени гласник РС“ број 52/2021

¹¹ „Службени гласник РС“ бр. 22/2009 и 52/2021

¹² „Службени гласник РС“ бр. 33/2006 и 13/2016

Током периода у коме је спровођен НАП 1325, спроведене су и значајне законске промене које су омогућиле да се родна равноправност унапреди у областима које су релевантне за Резолуцију 1325, те да се права жена боље заштите. Усвојен је *Закон о спречавању насиља у породици*¹³, а спроведене су и измене Кривичног законика којима је овај закон боље усклађен са Истанбулском конвенцијом.

Влада је својим Закључком 05 Број: 02-4504/2020, од 4. јуна 2020. године, усвојила измену Закључка о образовању Политичког савета за спровођење Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених Нација – Жене, мир безбедност у Републици Србији (2017-2020).

Министар одбране донео је Одлуку о одређивању саветнице министра одбране за спровођење НАП за примену Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017-2020) и Решење о образовању Аналитичке групе за спровођење НАП за примену Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017-2020) из надлежности Министарства одбране и Војске Србије.

Координационо тело за родну равноправност представља механизам формиран при кабинету потпредседнице Владе.

Када су у питању органи државне управе надлежни за област родне равноправности, напомињемо да је Сектор за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности образован, најпре, у саставу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у јулу 2017. године, када је поменуто министарство на основу члана 16. *Закона о министарствима*¹⁴, било надлежно за праћење примене *Закона о равноправности полова*¹⁵, као и за сачињавање годишњих извештаја о стању заштите и унапређења равноправности полова у Републици Србији. Ови извештаји су обухватили и извештаје о спровођењу НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ УН, које је ресорном министарству за област родне равноправности достављало Министарство одбране, као овлашћени предлагач НАП-а на Влади. Такође, истичемо да је *Законом о министарствима*¹⁶, у члану 12. став 3. регулисано да Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, обавља послове државне управе који се односе на: равноправност полова; антидискриминациону политику; питања у вези са родном равноправношћу, с циљем унапређења родне равноправности у Републици Србији, као и друге послове одређене законом. У складу са наведеним, Сектор за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности се од октобра 2020. године налази у саставу поменутог министарства, које припрема и подноси годишње извештаје о остваривању родне равноправности у Републици Србији, у складу са чланом 66. *Закона о родној равноправности*, а који се на основу члана 39. поменутог закона односе и на унапређење родне равноправности у области одбране и безбедности. Институционални оквир за остваривање родне равноправности, прецизиран је чл. 59-64. *Закона о родној равноправности*, укључујући и тела за родну равноправност која се образују у органима јавне власти.

¹³ „Службени гласник РС“ број 94/2016

¹⁴ „Службени гласник РС“, бр. 44/14, 14/15, 54/15, 96/15 - др. закон и 62/17

¹⁵ „Службени гласник РС“, број 104/2009

¹⁶ „Службени гласник РС“, број 128/20

Као хоризонтални механизам за увођење родне перспективе и координисање политика родне равноправности била је предвиђена мрежа контакт особа за родну равноправност у органима државне управе и локалне самоуправе и кључним институцијама, у којима нису именоване аналитичке групе и/или истраживачки тимови.

Две значајне независне институције су Заштитник грађана (Омбудсман) као општи заштитник права грађана који у својој организационој структури има и Сектор за заштиту права детета, равноправност полова и права особа са инвалидитетом, као и институција Повереника за заштиту равноправности, која је основана 2010. године.

Заштитник грађана (Омбудсман) је независни државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе, органа надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења, уставновљен *Законом о заштитнику грађана*¹⁷. Положај, надлежности, избор и имунитет Заштитника грађана утврђени су Уставом и *новим Законом о Заштитнику грађана*¹⁸ у којем су садржани међународни принципи заштите и унапређења институције Омбудсмана садржани у Венецијанским принципима Савета Европе (у делу који се односи на избор и престанак функције, поступак и средстав за рад), чиме је додатно ојачана независност овог органа. Заштитник грађана је акредитован као национална институција за људска права у највишем „А“ статусу 2010. године од стране Глобалне алијансе националних институција за људска права. Овај највиши статус Заштитнику грађана је потврђен и током реакредитација 2015. и 2021. године. Он у својој организационој структури има и Сектор за заштиту права детета, родну равноправност и права особа са инвалидитетом. Повереник за заштиту равноправности је независна институција основана 2010. године, сврха ове институције је да спречи све облике, видове и случајеве дискриминације, укључујући и по основу рода.

Према члану 27. *Закона о Заштитнику грађана* наводи се да Заштитник грађана покреће поступак по притужби грађана или по сопственој иницијативи. Поред права на покретање и вођење поступка, Заштитник грађана има право да пружањем добрих услуга, посредовањем и давањем савета и мишљења о питањима из своје надлежности делује превентивно, у циљу унапређења рада органа управе и унапређења заштите људских права и слобода”. Према *Закону о забрани дискриминације*¹⁹, у члану 33. ст. 1-3. предвиђа се да Повереник: (1) лицу које сматра да је претрпело дискриминацију пружа информације и саветује га непристрасно и независно о остваривању права и заштити од дискриминације; (2) поступа по притужбама због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима и изриче мере у складу са чланом 40. овог закона; (3) подноси тужбе из члана 43. овог закона, због повреде права из овог закона, у своје име, а за рачун дискриминисаног лица, уз сагласност тог лица, осим када је у питању група лица уколико поступак пред судом по истој ствари није већ покренут или правноснажно окончан.

¹⁷ „Службени гласник РС“ бр. 79/05 и 54/07

¹⁸ „Службени гласник РС“ број 105/2021

¹⁹ „Службени гласник РС“ бр. 22/09 и 52/21

На нивоу Аутономне покрајине Војводине, осим Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, у чијем се мандату налазе питања родне равноправности, постоје други механизми, попут Одбора за равноправност полова Скупштине Војводине и заменика одговорног за родну равноправност у канцеларији Омбудсмана АП Војводине.

Током протекле деценије основани су многобројни механизми за родну равноправност на нивоу локалних самоуправа. Према Посебном извештају Заштитника грађана „Заступљеност жена на положајима одлучивања, и позиција и активности локалних механизма за родну равноправност у јединицама локалне самоуправе у Србији“, ²⁰ упркос законској обавези да се оснују механизми за родну равноправност у локалним самоуправама, ови механизми нису основани у свим јединицама локалне самоуправе, а међу основанима је мало активних, те углавном не располажу адекватним људским, организационим и финансијским ресурсима. Према Опсерваторији за праћење примене Европске повеље о равноправности жена и мушкараца на локалном нивоу, 52 локалне самоуправе у Србији потписале су ову повељу.²¹

Према доступној евиденцији Сталне конференције градова и општина у Србији 129 општина/градова има основан механизам (радно тело или лице) задужено за питања родне равноправности, а 43 општина/градова је учествовало или спроводило неки пројекат у области родне равноправности.²²

Стратегија националне безбедности²³ и Стратегија одбране²⁴ које су усвојене у децембру 2019. године представљају фундаменталне политичке документе о изборима који се праве у области националне безбедности и одбране и као такве представљају „крвне стратегије“. Свакако је позитивна новина део који се односи на спровођење стратегија, где је предвиђено да Влада континуирано прати спровођење обе стратегије на основу акционог плана чији предлог израђује Министарство одбране, и за Стратегију националне безбедности и за Стратегију одбране.

Међу стратегијама које спадају у домен јавне безбедности је и Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава од 2017. до 2022²⁵, као и пратећи Акциони план за 2017. и 2018. годину и Акциони план за 2019 и 2020.

Политике у области повезивања рода и употребе малог и лаког оружја (Стратегија контроле малог и лаког оружја), указују на неопходност узимања у обзир родних разлика, како би се разумели и ефекти насиља извршеног ватреним оружјем на жене и мушкарце. Управо тај различит утицај

²⁰ Посебан извештај Заштитника грађана “Заступљеност жена на местима одлучивања и позиција и активности локалних механизма за родну равноправност у јединицама локалне самоуправе у Србији”,

<https://www.ombudsman.rs/index.php/izvestaji/posebni-izvestaji/5901-p-s-b-n-izv-sh-z-sh-i-ni-grd-n-z-s-uplj-n-s-z-n-n-s-i-dluciv-nj-i-p-zici-i-ivn-s-i-llnih-h-niz-z-r-dnu-r-vn-pr-vn-s-u-dinic-l-l-n-s-upr-vu-srbi-i>

²¹ <https://charter-equality.eu/atlas-of-signatories-of-the-charter/signataires.html?send=ok&c>

²² У унапређењу родне равноправности на локалном нивоу посебно значајну улогу има Стална конференција градова и општина путем обука, умрежавања и јачања капацитета локалних механизма за родну равноправност. Доступно на:

<http://tr.skgo.org>

²³ Доступно на: https://www.rsip.gov.rs/mapa1/3.%20Odbrana/f_strategija_nacionalne_bezbednosti.pdf

²⁴ Доступно на: https://www.rsip.gov.rs/mapa1/3.%20Odbrana/f_strategija_odbrane.pdf

²⁵ https://media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/nacionalna_strategija_i_akcioni_plan.pdf

контроле малог и лаког оружја на жене и мушкарце подстиче доследно интегрисање родних питања у законодавне и стратешке оквире контроле овог оружја²⁶.

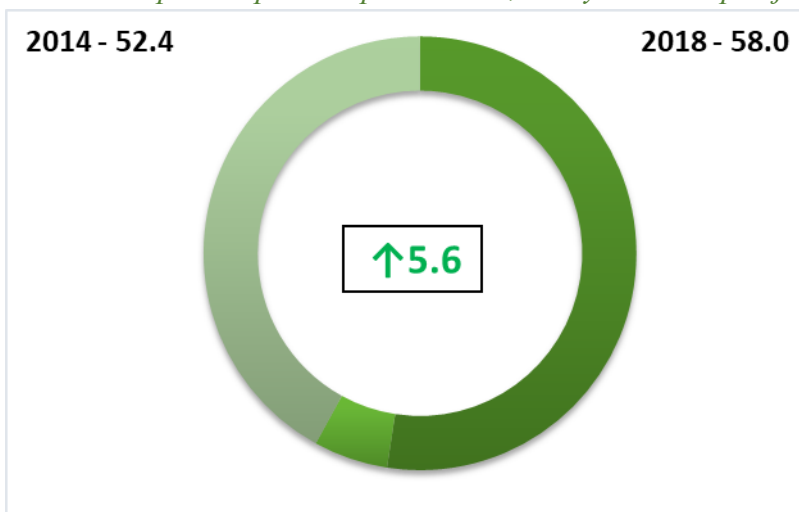
Другу по реду Стратегију контроле малог и лаког оружја, Република Србија је донела за период 2019-2024. Србија је једна од ретких држава чланица УН чији Национални акциони план за примену Резолуције 1325 СБ УН садржи меру која се односи на разоружање друштва и контролу незаконите трговине малим и лаким оружјем (САЛВ) и родно засновано насиље.

Република Србија је усвајајући нову Стратегију контроле малог и лаког оружја, која иако изричито не помиње Резолуцију 1325, препознаје да „поседовање, употреба, злоупотреба и ефекти малог и лаког оружја испољавају јасне родне димензије“ што је у складу са мерама другог НАП за имплементацију Резолуције 1325 у Републици Србији.

3.2 Контекст родне равноправности

И поред одређених мањкавости, може се констатовати да је период имплементације НАП обележен позитивним процесима у погледу унапређивања родне равноправности, измереним Индексом родне равноправности Европског института за родну равноправност, са 52,4 поена у 2014. години, на 58 поена у 2018. години.²⁷

Графикон 1: Индекс родне равноправности, Република Србија, 2014-2018

Извор: СИПРУ, Индекс родне равноправности у Републици Србији 2021.

Напредак у учешћу жена у политичим структурама забележен је након избора 2020. године. Захваљујући законски прописаним квотама од 40% за мање заступљен пол на листама за

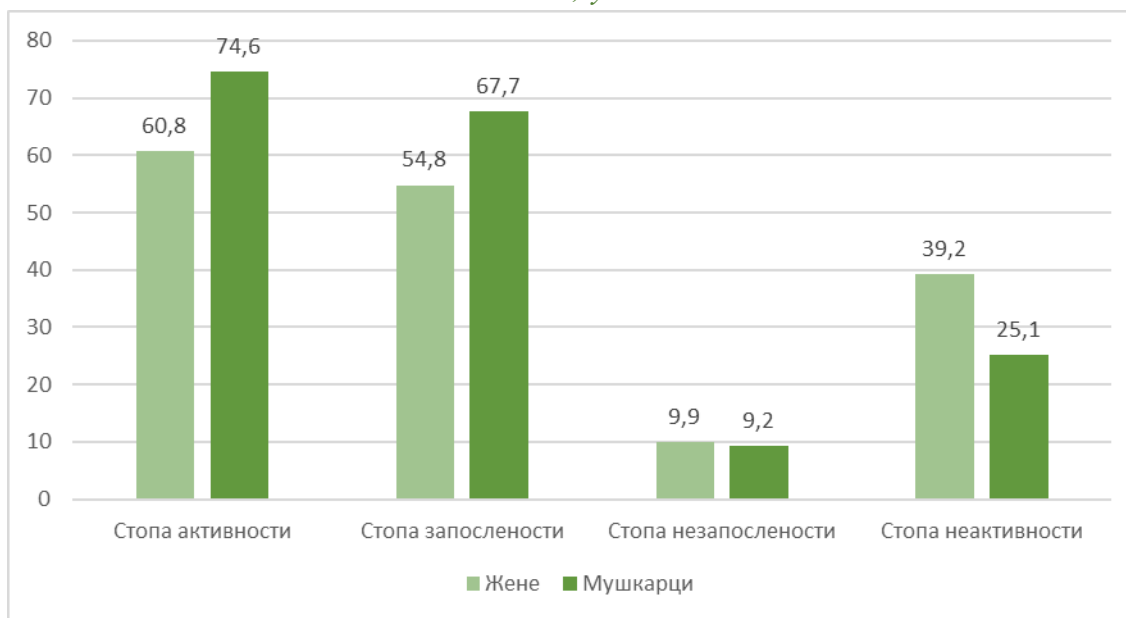
²⁶ UNDP (2022) Насиље у породици – шта говоре подаци, <https://www.undp.org/sr/serbia/publications/nasilje-u-porodici-%C5%A1ta-govore-podaci>

²⁷ СИПРУ, Индекс родне равноправности у Републици Србији 2021, https://www.stat.gov.rs/media/343261/indeks_rodne_ravnopravnosti_u_rs_2021.pdf.

републичке и локалне изборе, жене су биле заступљене у сазиву Народне скупштине Србије са 39,2%. Напредак је након избора 2020. године био остварен и у погледу заступљености жена у извршним органима власти на националном нивоу. У сазиву Владе РС након ових избора 43% министарских позиција припало је женама.

Када је у питању економска партиципација жена, иако је током имплементационог периода НАП дошло до укупног повећања запослености, родни јаз у запослености се и даље одржава. Стопе активности и запослености жена су знатно ниже, а стопе неактивности знатно више него код мушкараца (графикон 2).

Графикон 2: Стопе активности²⁸, запослености²⁹, незапослености³⁰ и неактивности³¹ према полу, становништво радног узраста (15-64), Србија 2020, у %

Извор: РЗС, Анкета о радној снази 2020.

Родне неједнакости присутне су и у приступу ресурсима, попут имовине, информатичко-комуникационих технологија (ИКТ), финансијских тржишта, превоза. Тако су жене ређе власнице непокретности, нешто ређе користе ИКТ, финансијске позајмице, а када је у питању превоз, више користе јавни превоз, а много мање од мушкараца користе приватна возила, што их чини мање аутономним у мобилности. Родне неједнакости манифестују се и у бризи о породици и домаћинству. Према подацима Анкете о коришћењу времена, 67,9% жена и 11,5% мушкараца кува или обавља друге активности у домаћинству свакога дана. Жене у просеку проведу два и по сата дневно више у кућним пословима него мушкарци, а више од сат времена мање у активностима слободног времена.³²

Једна од најтежих манифестација родних неједнакости је родно засновано насиље над женама. Према истраживању о добробити и безбедности жена чак 62% жена у Србији имале су искуство насиља (физичког, психичког и сексуалног) или прогањања од стране партнера или других особа. Најчешћи облици насиља су партнерско психичко насиље (44%), затим физичко насиље од стране партнера (17%), те физичко насиље од стране других мушкараца (9%). Поред тога, сексуално узнемиравање доживело је готово 42% жена.³³

²⁸ Стопа активности представља удео запосленог и незапосленог становништва у становништву радног узраста (РЗС, АРС)

²⁹ Стопа запослености представља удео запосленог становништва у становништву радног узраста (РЗС АРС).

³⁰ Стопа незапослености представља удео незапосленог становништва у активном становништву (РЗС АРС).

³¹ Стопа неактивности представља удео неактивног становништва у становништву радног узраста (РЗС АРС).

³² РЗС, Коришћење времена у Републици Србији 2010. и 2015. <http://publikacije.stat.gov.rs/G2016/Pdf/G20166006.pdf>

³³ OSCE (2019) Wellbeing and safety of women: OSCE led survey on violence against women, Serbia result report, OSCE, Vienna, <https://www.osce.org/secretariat/419750?download=true>

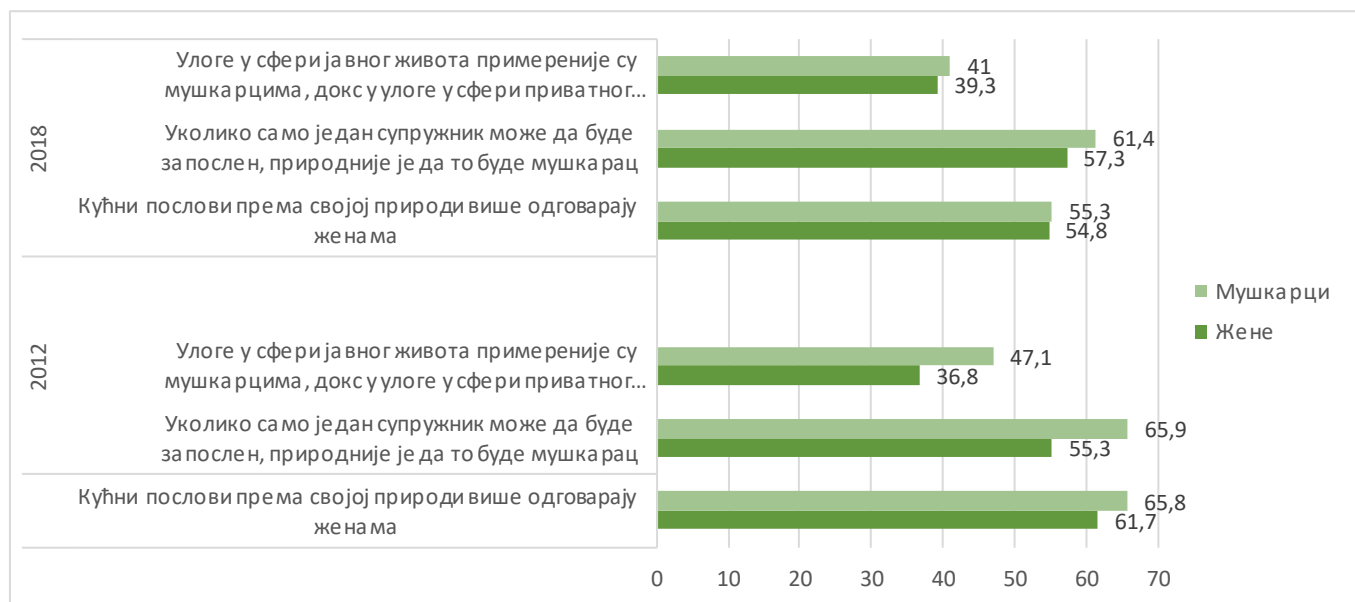
Графикон 3: Распрострањеност различитих облика родно заснованог насиља над женама у Србији, 2018. година, %

Извор: ОЕБС, Истраживање о добробити и безбедности жена, 2018. година

Родне неједнакости утемељене су у патријархалној култури која се споро мења. Према налазима истраживања Института за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, патријархални ставови су још увек веома раширени. Тако се рецимо 61% мушкараца и 57% жена слаже са ставом да „уколико само један супружник може да буде запослен, природније је да то буде мушкарац“ (графикон 3).

Графикон 3: Ставови о родним улогама, становништво старо 15-74 године, Србија 2012. и 2018. године, у %

Извор: Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета, 2012 и 2018. %

Пандемија КОВИД-19 која је захватила Србију почетком 2020. године, последње године имплементације НАП, имала је далекосежне последице и за жене и за мушкарце, а обрасци дуготрајних родних неједнакости су утицали на то да и последице пандемије буду родно специфичне. Према подацима Анкете о радној снази, губитак посла је више погодио мушкарце него жене. У трећем кварталу 2020. године у поређењу са истим кварталом 2019. године, повећан је број запослених жена за 17.600, док је број запослених мушкараца смањен за 19.700. Истовремено, међу женама је смањен број незапослених за 19.800, док је број незапослених мушкараца незнатно повећан за 3.400 лица. Овакав тренд не изненађује, имајући у виду да су сектори који су мање погођени губитком посла, попут здравства, образовања, социјалне заштите, као и државне администрације, сектори у којима је концентрисана женска радна снага. Са друге стране, управо због тога што жене чине већину запослених у здравственом сектору, на њих је пало и веће радно оптерећење током пандемије, те су биле и више изложене здравственим ризицима на послу.³⁴

Пандемија је посебно угрозила женско предузетништво пре свега због тога што су у питању претежно микро и мала предузећа која су била посебно осетљива на ефекте пандемијских услова, као и због тога што је велики број послова у сектору услуга, трговине, који су посебно били погођени рестриктивним мерама у одговору на пандемију. Оптерећење неплаћеног кућног рада и бриге о породици, које и иначе претежно носе жене, било је додатно повећано у условима пандемије, посебно када је на снази било ванредно стање и када је обим кућних послова и бриге о деци био повећан услед затварања обданишта и школа. Рад од куће представљао је фрустрацију за многе жене које су морале да комбинују плаћени и неплаћени рад на нов начин, и то посебно у условима када у домаћинству има мале деце.³⁵

4. МЕТОДОЛОГИЈА ЕВАЛУАЦИЈЕ

4.1 Приступ и методологија евалуације

Методологија евалуације постављена је у складу са *Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика* и смерницама изложеним у *Приручнику за анализу ефеката јавних политика и прописа* Републичког секретаријата за јавне политике Владе РС. Евалуација је организована у неколико фаза: иницијална фаза, прикупљање података, анализа и израда извештаја, представљање и валидација налаза евалуације.

³⁴ Секонс (2020) *Утицај КОВИД-19 пандемије и мера за њено спречавање на запосленост и услове рада жена и мушкараца у Србији*, <https://www.secons.net/publications.php?p=113>

³⁵ Секонс (2020) *Економија бриге у време пандемије КОВИД-19 и мере за њено спречавање у Србији*, <https://www.secons.net/publications.php?p=119>

Графикон 5: Фазе евалуације

Током почетне фазе евалуације одржани су консултативни састанци представника/ца, Министарства Одбране РС, КТРП и Канцеларије Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Србији.

На основу тих консултација сачињени су методологија и план спровођења извештаја о евалуацији.

Завршна евалуација спроведена је **комбинованом методом**:

- Анализом садржаја докумената, попут извештаја о спровођењу НАП 1325, извештаја институција укључених у спровођење НАП;
- Деск анализом релевантних студија, извештаја различитих институција и организација који су представљали секундарни извор података коришћених за оцену спроведености НАП (списак докумената се налази у Прилогу 1);
- Прикупљањем примарних података о спровођењу НАП кроз:
 - Упитнике послате министарствима и другим институцијама који су у НАП дефинисани као носиоци појединачних мера (списак институција се налази у Прилогу 2);
 - Фокус групне дискусије (ФГД) са представницима/цама цивилног друштва чланицама мреже организација цивилног друштва за имплементацију НАП 1325.

4.2 Критеријуми за евалуацију и кључна евалуациона питања

Евалуација је спроведена на основу методологије предложене у *Приручнику за анализу ефеката јавних политика и прописа*, која утемељује процес евалуације у четири критеријума Организације за економску сарадњу и развој- Комитета за развојну помоћ:

- I Релевантност
- II Ефективност
- III Ефикасност
- IV Одрживост.

Релевантност омогућује да се провери у којој мери циљеви и мере НАП заиста препознају и утичу на кључне проблеме у области родне равноправности обухваћене Резолуцијом 1325, настојећи да унапреде стање, у складу са принципима и циљевима ове Резолуције. Релевантност се испитује у односу на период када је НАП настао, као и у односу на актуелни период. Овај критеријум такође омогућује да се установи у којој мери је НАП компатибилан са другим кључним релевантним политикама и правним оквиром.

Ефективност (делотворност) омогућује да се провери у којој мери су циљеви дефинисани у НАП остварени, да ли су постигнути планирани резултати. У суштини процена делотворности треба да омогући увиде у којој мери су остварене приметне промене код циљних група обухваћених интервенцијама. Процена делотворности треба да укључи и процену прикладности мерљивих показатеља, као и процену фактора који су омогућили или спутали остваривање резултата, те да установи и позитивне или негативне непланиране резултате. Поред тога, потребно је проценити колики је допринос НАП измереним променама, што често није лако, јер промене могу бити резултат сложених околности.

Ефикасност се односи на меру у којој су остварени непосредни резултати уз разуман трошак. Узимају се у обзир везе између резултата и активности, односно уложених ресурса који доводе до остваривања сваког непосредног резултата. Овим критеријумом процењује се не само ефикасно трошење финансијских ресурса већ и ефикасност, људских, организационих ресурса, постојање ефикасних облика управљања, координације и комуникације који је требало да омогуће ефективну имплементацију НАП.

Одрживост се односи на то да ли је вероватно да ће се позитивни исходи пројекта наставити након завршетка периода имплементације НАП, те да ли ће бити обезбеђен дугорочни утицај на шире развојне процесе у области родне равноправности. При процени одрживости процењује се који су услови одрживости обезбеђени, а где су присутни ризици одрживости.

Евалуација је била усмеравана евалуационим питањима дефинисаним за сваки од наведених критеријума.

Табела 1: Евалуациона питања

Евалуациона питања	
Релевантност	1. У којој мери су циљеви и мере дефинисани НАП релевантни за приоритете у области родне равноправности на које се односи Резолуција 1325 у Србији, као и на потребе за изградњом мира, решавањем конфликта и унапређења безбедности у друштву?
	2. У којој мери НАП одговара на потребе различитих друштвених група, укључујући и жене из маргинализованих и вишеструко дискриминисаних група у погледу оних аспеката живота и положаја који су обухваћени Резолуцијом 1325?
	3. У којој мери је НАП заснован на квалитетној анализи стања, процени ризика и анализи друштвеног, економског, политичког и културног контекста у Србији?
	4. У којој мери се НАП уклапа са другим националним стратешким оквирима и међународним обавезама Србије у области женских права и родне равноправности?
	5. Да ли су циљеви и мере који су дефинисани кроз НАП и даље релевантни за актуелно стање родне равноправности у области мира и безбедности у Србији?
Ефективност	6. У којој мери су планирани резултати остварени? Колико је НАП имао утицаја на промене у родним односима, на унапређивање родне равноправности и оснаживање жена у областима мира и безбедности?
	7. Који су кључни фактори који су допринели успешном остваривању резултата?
	8. Који су фактори инхибирали делотворну имплементацију?
Ефикасност	9. Да ли су уложена средства била довољна за остваривање резултата?
	10. Колико су били ефикасни механизми координације, праћења и извештавања спровођења НАП?
Одрживост	11. У којој мери је одрживост резултата омогућена захваљујући њиховој интегрисаности у системска решења?
	12. Да ли постоји национални механизам, институционална структура за одржавање остварених резултата?
	13. Да ли је НАП омогућио нова буџетска издвајања која ће омогућити одржање резултата?
	14. Колико је имплементација НАП мобилисала различите актере и развила партнерства, укључујући и женски покрет и женске организације?

Питања за евалуацију су формулисана у складу са овим критеријумима и детаљно представљена заједно са показатељима успешности и изворима верификације у евалуационој матрици у Прилогу 3.

4.3 Методологија оцене остварености резултата

Методологија оцене остварености резултата је приказана у наредној табели.

Табела 2: методе оцене остварености резултата

Симбол оцене	Оцена
	Није могуће оценити оствареност резултата због тога што нема података за предвиђени индикатор, нити података који би омогућили формулисање заменских индикатора
	Резултат је у потпуности остварен
	Резултат је делимично остварен или су приметни позитивни процеси који воде према резултату, али вредности на индикаторима успеха нису прецизно дефинисане, па се не може оценити да ли је резултат у потпуности или делимично остварен.
	Активности су врло мало реализоване, процеси су присутни, али не и резултати.
	Резултат није уопште остварен било зато што активности нису биле ефективно спроведене или зато што уопште није било активности.
	Неконзистентни налази - у једном делу резултат је делимично остварен, али у другом није или је дошло чак до негативних трендова. На пример, поједине институције безбедности су увеле родно осетљиву статистику, а друге нису .

4.4 Методолошка ограничења

Неколико важних методолошких ограничења треба имати у виду када се читају налази извештаја о евалуацији:

- Оквир резултата НАП је тако дефинисан да не садржи индикаторе резултата на нивоу подциљева, већ само индикаторе на нивоу активности. Поред тога, индикатори су претежно квалитативни и не омогућавају прецизно мерење, те се не може установити када је неки резултат у потпуности остварен. Рецимо, индикатор је формулисан као повећање, али не и као прецизно повећање од 20% или достизање прецизне вредности. Поред тога, НАП садржи велики број индикатора, што чини праћење изузетно обимним и често немогућим у аспектима за које информације нису доступне, или захтевају додатни напор да се подаци обезбеде.
- Нагласак у овом другом НАП је на имплементацији на локалном нивоу, али праћење спровођења НАП на локалном нивоу није успостављено на систематски начин, нити су подаци доступни на једном месту. Стога би праћење спровођења НАП на локалном нивоу

захтеvalo прикупљање података великог обима и знатно дужег трајања него што је предвиђено задатим временским оквиром за евалуацију.

- Важно ограничење односи се на могућности добијања информација од особа које су биле укључене у израду НАП 1325 и његову имплементацију, нарочито у првом периоду, а које су промениле радно место и нису биле доступне за интервјуисање.
- Кратак временски оквир и период обележен пандемијом учинили су да се прикупљање података ослони на попуњавање упитника и једну фокус групу која је одржана на даљину, преко интернета. Тиме је била ограничена интерактивност у прикупљању података, а тиме и више квалитативни, субјективни увиди и саморефлексије актера из државних институција које су спроводиле НАП.

5. НАЛАЗИ ИЗВЕШТАЈА О ЕВАЛУАЦИЈИ

5.1 Релевантност

Евалуационо питање 1: У којој мери су циљеви и мере дефинисани кроз НАП релевантни за приоритете у области родне равноправности на које се односи Резолуција 1325 у Србији, као и на потребе за изградњом мира, решавањем конфликта и унапређења безбедности у друштву?

Кључни налаз 1: НАП 1325 је од изузетног значаја за приоритете у области родне равноправности због неопходности да се жене укључе у већој мери и са већим утицајем у решавање последица историје конфликта, спречавања нових конфликта и изградње мира, у систем безбедности који треба да унапреди превенцију и заштиту од насиља, те повећање отпорности на последице природних и других катастрофа које представљају претњу безбедности жена. Он је значајан и са становишта заштите жена од родно заснованог насиља и повећања отпорности на кризе и катастрофе, као и њихов опоравак уколико су биле изложене оваквим искуствима.

НАП 1325 је дефинисан на начин који одговара како на потребе да се предупреду ризици, санирају последице различитих претњи по људску безбедност становништва и изградњу мирног и безбедног друштва, тако и на приоритете политика родне равноправности у којима активно учешће жена у питањима безбедности и унапређивање њихове заштите заузимају важно место.

Република Србија је постконфликтно друштво које још увек трпи последице ратних сукоба вођених у току деведесетих година 20. века као и оних које су предмет дијалога Београда и Приштине. Ризици по безбедност повезани са постојећим и потенцијалним сукобима, захтевају веће укључивање жена у питање спречавања конфликта и изградњу, односно одржавање мира у Србији, као и ширем региону. То учешће подразумева не само повећање броја жена у структурама безбедности, већ и њихов суштински већи утицај, те укључивање жена које свој допринос миру дају кроз цивилни сектор и женске мировне покрете. НАП 1325 је у основи препознао ову потребу и дефинисао мере којима се предвиђа повећање учешћа жена и њихов снажнији допринос превенцији и заштити.

Други важан аспект релевантности односи се на унапређивање безбедности жена које су изложене бројним безбедносним ризицима током конфликта као цивилне жртве, тако и у мирнодопским условима, као жртве доста распрострањеног родно заснованог насиља у јавној сфери и посебно у сфери интимних партнерских и породичних односа.

Важан аспект унапређивања безбедности жена представља и заштита, односно повећање отпорности на ризике од природних катастрофа и других екстремних догађаја, укључујући и пандемију која је захватила читаво човечанство, па и Србију од почетка 2020. године и још увек траје. Различите анализе указују да је пандемија осим здравствених ризика донела и друге негативне последице по жене, пре свега у повећаном оптерећењу које су носиле у секторима на првој линији одговора на пандемију (здравствени сектор, образовање, трговине), као и у повећаним одговорностима у бризи о породици.

На значај и релевантност усвајања другог НАП 1325 указале су и организације активне у оквиру Мреже организација цивилног друштва – Жене, мир и безбедност и Повереница за заштиту равноправности у оквиру активности заговарања за усвајање овог НАП.³⁶ Велики број анализа о проблемима из домена Резолуције 1325 публикован је и пружа добру основу за идентификовање кључних проблема и потреба за интервенције кроз имплементацију Резолуције 1325.³⁷

Евалуационо питање 2: У којој мери НАП одговара на потребе различитих друштвених група, укључујући и жене из маргинализованих и вишеструко дискриминисаних група у погледу оних аспеката живота и положаја који су обухваћени Резолуцијом 1325?

Кључни налаз 2: НАП 1325 је у самом нацрту препознао потребе жена из маргинализованих и вишеструко дискриминисаних група, па су и посебне мере заштите дефинисане имајући у виду њихове потребе.

НАП 1325 за период 2017-2020. године је препознао важност да се одговори на потребе жена из вишеструко дискриминисаних група. У поглављу које се односи на учествовање, НАП је предвидео меру повећања учешћа жена у саставу републичких, покрајинских и локалних штабова за кризне и ванредне ситуације (3.12), а један од индикатора успешности спровођења ове мере јесте и степен укључености жена и организација цивилног друштва жена из вишеструко дискриминисаних и мањинских група.

У поглављу које се односи на заштиту, НАП је дефинисао и мере правне заштите и психо-социјалне подршке девојкама и женама са искуством родно заснованог насиља, а посебно припадницама вишеструко маргинализованих и дискриминисаних група, у конфликту и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама (4.6). Посебна мера усмерена је на унапређење правне заштите и психо-социјалне подршке девојкама и женама жртвама трговине људима, нарочито припадницама вишеструко маргинализованих и дискриминисаних група (4.7).

³⁶ <https://bezbednost.org/znacajan-broj-zena-izlozen-pretnjama-po-licnu-bezbednost-2/>

³⁷ Бројне анализе кључних проблема у погледу стања из домена Резолуције 1325 СБ УН које указују на наведене али и друге проблеме могу се наћи у издањима Београдског центра за безбедносну политику, на адреси <https://bezbednost.org/tema/bezbednosna-politika-srbije/rod-i-bezbednost/> ;

Евалуационо питање 3: У којој мери је НАП заснован на квалитетној анализи стања, процени ризика и анализи друштвеног, економског, политичког и културног контекста у Србији?

Кључни налаз 3: Иако је НАП 1325 за 2017-2020. заснован на извршеној анализи стања, она у усвојеном документу није предочена на потпуно експлицитан начин.

За разлику од првог НАП 1325 (за период 2010-2015. године) који је садржао адекватну анализу стања за свако поглавље којом су дефинисане мере, други НАП 1325 (за период 2017-2020. године) не садржи тако темељну анализу стања у довољној мери. Иако начин на који су дефинисане области и мере не остављају утисак отежане процене релевантности мера дефинисаних кроз НАП, изостанак такве анализе усложњава процес указивања на проблеме и трендове.

Евалуационо питање 4: У којој мери се НАП уклапа са другим националним стратешким оквирима и међународним обавезама Србије у области женских права и родне равноправности?

Кључни налаз 4: НАП 1325 је био комплементаран са тада актуелним Законом о равноправности полова и Стратегијом за родну равноправност 2016-2020, као и са законима и политикама спречавања и борбе против насиља над женама и насиља у породици, али и низом закона и политика које се односе на област националне безбедности, и др.

НАП 1325 је комплементаран са Стратегијом националне безбедности Републике Србије,³⁸ Стратегијом одбране Републике Србије,³⁹ Стратегијом превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава (2017-2022),⁴⁰ Стратегијом контроле малог и лаког оружја (2019-2024),⁴¹ Законом о оружју и муницији⁴², Законом о равноправности полова⁴³ и Националном стратегијом за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године са Акционим планом за период од 2016. до 2018. године, као и са Стратегијом за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године.⁴⁴

Поред тога, НАП је комплементаран са најважнијим законима и политикама у области родне равноправности, пре свега са тада актуелним Законом о равноправности полова, али и новим Законом о родној равноправности,⁴⁵ и Законом о спречавању насиља у породици.⁴⁶

Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године са Акционим планом за период од 2016. до 2018. године је као један од посебних циљева дефинисала усвајање другог НАП 1325, али је садржала и друге циљеве који су комплементарни са областима

³⁸ „Сл. гласник РС“ број 94/2019

³⁹ „Сл. гласник РС“ број 94/2019

⁴⁰ „Сл. гласник РС“ број 77/2017

⁴¹ „Сл. гласник РС“ број 44/2019

⁴² „Сл. гласник РС“ бр. 20/2015, 10/2019, 20/2020, 14/2022

⁴³ „Сл. гласник РС“ број 104/2009

⁴⁴ „Сл. гласник РС“ број 4/2016

⁴⁵ „Сл. гласник РС“ број 52/2021

⁴⁶ „Сл. гласник РС“ број 94/2016

обухваћеним Резолуцијом 1325, попут насиља над женама. Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године⁴⁷, кроз посебан циљ 2 дефинише обезбеђивање једнаких могућности за остваривање и заштиту људских права као претпоставке развоја и безбедног друштва.

Евалуационо питање 5: Да ли су циљеви и мере који су дефинисани кроз НАП и даље релевантни за актуелно стање родне равноправности у области мира и безбедности у Србији?

Кључни налаз 5: Већина изазова на које НАП настоји да одговори и даље су присутни, укључујући недовољну видљивост жена у дијалогу између Београда и Приштине, проблеме постконфликтног периода, као и још увек недовољну заступљеност жена у структурама безбедности, високу заступљеност насиља над женама и слабе локалне механизме и политике.

НАП 1325 је несумњиво релевантан и у актуелним условима, јер су сви изазови на које НАП настоји да одговори и даље присутни. Неки од најважнијих укључују:

- Преговори између Београда и Приштине представљају велики безбедносни изазов са којим се Србија суочава годинама, а недостаје видљива присутност жена у преговорима.
- Залагање за суочавањем са прошлошћу, кажњавањем починилаца међународних ратних злочина, укључујући и извршиоце свих видова злочина против човечности, затим и решавања проблема друштва у постконфликтном периоду (опоравак жена са искуством насиља у конфликтном периоду), што су предвиђене активности НАП, које захтевају даље интензивирање мера за реализацију истих.
- Заступљеност жена у Министарству одбране и Војсци Србије је повећана, укључујући и командне и руководеће положаје, али не у довољној мери, па је и даље потребно радити на унапређењу стања водећи рачуна о примарној функцији деловања у овом државном систему. Слично томе, потребно је даље повећати учешће жена у МУП, као и различитим агенцијама за безбедност и образовним институцијама у систему безбедности.
- Родно засновано насиље над женама је и даље високо заступљено у јавном простору, а нарочито у сфери интимних партнерских и породичних односа.
- У локалним самоуправама иако је дошло до извесног активирања штабова за ванредне ситуације током пандемије, и даље је актуелан проблем недовољно ефективних локалних механизма и политика родне равноправности, а са истим изазовима се суочавају и Савети за безбедност у јединицама локалне самоуправе.⁴⁸

5.2 Ефективност

НАП 1325 не дефинише индикаторе остварености резултата на нивоу посебних циљева, већ само индикаторе на нивоу активности којима се ови посебни циљеви (резултати) настоје остварити. То

⁴⁷ „Службени гласник РС“ број 103/2021

⁴⁸ Ibid, str. 67, SeConS, CPŽ (2021) *Procena uticaja pandemije COVID-19 na implementaciju Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN – Žene, mir i bezbednost u Republici Srbiji (2017-2020) na lokalnom nivou*, <http://www.cpz.rs/wp-content/uploads/2021/07/Procena-uticaja-pandemije-COVID-19-na-primenu-NAP-1325-na-lokalnom-nivou.pdf>

отежава мерење ефективности и намеће приступ којим се о остварености посебног циља може закључивати посредно преко степена остварености појединачних активности. Поред тога, мерење делотворности додатно се компликује великим бројем индикатора дефинисаним за сваку активност, као и њиховом квалитативном природом, као што је већ истакнуто у оквиру поглавља о методолошким ограничењима. Имајући у виду ова ограничења, у наставку је оцена ефективности спроведена на основу оцене реализације активности за сваки посебан циљ, уз примену раније приказаног система оцењивања. Индикатори по активностима на основу којих је спроведено мерење нису изложени у тексту већ се могу погледати у тексту НАП 1325.⁴⁹

Евалуационо питање ба: У којој мери су планирани резултати остварени? Колико је НАП имао утицаја на промене у родним односима, на унапређивање родне равноправности и оснаживање жена у областима мира и безбедности?

Кључни налаз ба: Планирани резултати су делимично остварени, уз велику неуједначеност између различитих области. Институционални механизми су у великој мери били успостављени према главни механизам – Политички савет – није био у пуној мери активан (из оправданих разлога услед епидемиолошке ситуације изазване пандемијом COVID 19 и променом чланова условљеном променама у саставу Владе) што је донекле отежало координацију имплементације НАП и праћење. У области учешће жена у систему безбедности постоје позитивни процеси, али они нису довољно изражени, као ни довољно видљиве мере систематског подстицања код свих институција на уједначен начин. У области превенције, заштите и опоравка, приметан је фокус на насиљу над женама и девојчицама, али у контексту „редовних“ друштвених услова, а не у контексту конфликта, постконфликтних услова и ванредних ситуација што заправо Резолуција 1325 наглашава. Такође, видљивије су активности едукације, подизања свести и капацитета, више него унапређење праксе.

Налази о остварености циљева су у наставку приказани за скупове активности за сваки посебан циљ.

ПОГЛАВЉЕ: АКТЕРИ, ИНСТИТУЦИОНАЛНА ТЕЛА И МЕХАНИЗМИ
Посебан циљ: Унапређена ефикасност и ефективност рада свих актера, институционалних тела и механизма предвиђених за спровођење Националног акционог плана

Активност		Оцена остварености
1.1	Образовање и редовно функционисање Политичког савета за спровођење НАП 1325	
1.2	Образовање, обука и редовно функционисање Оперативног тела за стручну и административно–техничку подршку у координацији, праћењу, анализи и извештавању о спровођењу НАП	
1.3	Образовање, редовно функционисање, перманентна едукација и умрежавање аналитичких група и/или истраживачких тимова за праћење спровођења, прикупљање, обраду и анализу података и	

⁴⁹ <https://www.osce.org/sr/mission-to-serbia/341161>

	извештавање у вези са НАП	
1.4	Именовање, перманентна обука и умрежавање контакт-особа за НАП у органима државне управе и локалне самоуправе у којима не постоје аналитичке групе и/или истраживачки тимови	
1.5	Образовање, едукација и редовно функционисање надзорног тела Народне скупштине – Комисије за праћење спровођења НАП, као и надзорног тела при Скупштини АП Војводина	
1.6	Образовање и редовно функционисање саветника/саветнице за спровођење НАП и њихова усаглашеност са функцијом координатора/координаторки за родну равноправност у органима државне управе и јединицама локалне самоуправе, као института предвиђеног стратегијским документима у области родне равноправности	
1.7	Успостављање функционалне надлежности „особа од поверења” у органима државне управе у систему безбедности	
1.8	Укључивање и јачање капацитета организација цивилног друштва, академске заједнице и осталих актера у спровођењу НАП	
1.9	Спровођење истраживања о безбедности жена у друштву	

Током имплементационог периода НАП 1325 успостављени су различити механизми предвиђени кроз НАП, али главно политичко тело за спровођење НАП – Политички савет за спровођење НАП 1325 (активност 1.1), релативно касно је реконституисан (односно чланови/чланице именовани), што је значајно умањило могућности да се на координиран начин систематски спроводе активности и прати оствареност резултата.

Улогу Оперативног тела (1.2) преузело је Координационо тело за родну равноправност које је у децембру 2018. године ангажовало консултанта и преузело на себе активност координације и извештавања државних органа, као и јединица локалне самоуправе. Након 2018. године, КТРР није објављивало целовите извештаје о имплементацији НАП, чиме је дошло до институционалног вакуума и изостанка координисаног процеса праћења и извештавања. Уз то, није успостављен ни аутоматизовани систем извештавања са одговарајућим софтвером, како је то НАП предвидео.

Аналитичке групе и истраживачки тимови (1.3) образовани су током 2017. и 2018. године као институционална тела за спровођење НАП, у Министарству одбране, МУП, Управи за извршење кривичних санкција Министарства правде, Министарству спољњих послова и БИА. За потребе јачања капацитета ових група спроведене су различите едукације у форми обука и семинара. Групе су спроводиле и родне анализе, али различити извештаји министарстава указују на смањивање или одлагања активности због избијања пандемије почетком 2020. године.⁵⁰ Аналитичка група Министарства одбране била је веома активна, и редовно је израђивала периодичне извештаје и родне анализе. Аналитичка група МУП такође, је поред тога што је сачинила план за спровођење

⁵⁰ Исто

НАП и подносила редовне извештаје, приредила и дистрибуирала и Приручник о спровођењу НАП у МУП, као и одговарајуће брошуре које су имале за циљ да предоче НАП и процес имплементације свим запосленима. Спроведене су и бројне едукације, радионице, семинари, округли столови, а организована и размена искустава Аналитичких група и истраживачких тимова. Сачињене су и родне анализе о запосленима и организацији МУП, неке од анализа су се ослањале и на анкетна истраживања са запосленима, а не само на анализи административних података служби за управљање људским ресурсима. Имајући у виду да је други НАП предвидео унапређење положаја и безбедности жена на локалном нивоу, Министарство унутрашњих послова је успоставило механизам за примену НАП у полицијским управама именовањем контакт особа за спровођење НАП, које ће допринети унапређењу заштите и повећању безбедности жена у полицијским управама. Именовање контакт особа за НАП у полицијским управама, почетком 2019. године, на предлог начелника Полицијских управа, је један од најзначајних резултата у МУП током спровођења другог НАП у погледу одрживости резултата, односно стварања услова за наставак активности које ће бити предвиђене новим НАП.

Када је у питању формирање механизма за праћење спровођења НАП у органима државне управе и локалне самоуправе (1.4) у којима не постоје аналитичке групе или истраживачки тимови, информације указују да је на формалном плану ова активност испуњена, али нема доказа о активности већине ових механизма које би указивале на активно праћење и уопште укљученост у имплементацију НАП. Информације из извештаја о праћењу имплементације НАП који је приредило КТРП за 2017. и 2018. годину указује се да су контакт особе за аналитичко праћење спровођења НАП именоване 2017. и 2018. године у Министарству просвете, науке и технолошког развоја, Министарству правде, Министарству спољних послова, Министарству омладине и спорта, Министарству финансија, Министарству здравља, Министарству привреде, Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарству културе и информисања, Министарству за европске интеграције, Министарству заштите животне средине, Министарству рударства и енергетике, Министарству трговине, туризма и телекомуникација, Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Канцеларији за Косово и Метохију, Канцеларији за људска и мањинска права, Канцеларији за сарадњу са цивилним друштвом, Комесаријату за избеглице и миграције, Правосудној академији, Републичком секретаријату за јавне политике, Криминалистичко-полицијском универзитету, Републичком заводу за статистику, Скупштини АП Војводине, Сталној конференцији градова и општина и канцеларији Повереника за заштиту равноправности.

Такође се указује да су у 93 јединице локалних самоуправа функцију планирања и праћења реализација активности, родне анализе и извештавања преузеле именоване контакт-особе за спровођење НАП, које су заправо већ именовани координатори за родну равноправност, контакт особе за забрану мобинга, забрану дискриминације и слично, уз допунску едукацију о Резолуцији 1325 СБ УН. Према налазима извештаја о локализацији НАП 1325,⁵¹ комисије за родну равноправност и савети за безбедност – у градовима и општинама где они постоје и функционишу – у већини случајева не располажу знањем о овој теми, људским ресурсима за рад и буџетом. Мимо тога, забележено је у пракси да се организације цивилног друштва, које имају знања и

⁵¹ Центар за подршку женама Кикинда, Жене, мир и безбедност у Републици Србији: независни извештај о локализацији НАП 1325 у Србији.

искуства, а често и донаторску подршку, у појединим градовима и општинама искључују из рада савета или комисија за родну равноправност. Ово је потврђено и током дискусије организоване са представницима цивилног друштва. Уочава се да је пребачена велика одговорност на локални ниво, али не и адекватна заинтересованост и средства потребна за спровођење активности на локалу. Оцењује се да и она постигнућа која су остварена на националном нивоу не могу бити јасно видљива на локалном нивоу (на пример број жена у МУП на локалном нивоу није повећан као на националном). Постоје изузеци од општег правила, односно примери добре праксе забележени у појединим градовима и општинама.

У Народној скупштини Србије није образовано надзорно тело, односно Комисија за праћење спровођења НАП, нити је у Скупштини АП Војводине образовано такво надзорно тело (1.5).

У Министарству одбране и БИА именовани су саветници/це за родну равноправност (1.6). Организоване су обуке за родне саветнике/саветнице команданата националних контингената у мултинационалним операцијама у Центру за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије.⁵², али овај механизам у извештајном периоду није био активиран. Саветница за родну равноправност Министарства одбране учествовала је и у радној групи за израду Стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама и била чланица регионалне групе задужене за израду Друге регионалне студије о положају жена у оружаним снагама на Западном Балкану.

„Особе од поверења“ (1.7) именоване су у Министарству одбране и Војсци Србије, Управи за извршење кривичних санкција Министарства правде, Управи царина Министарства финансија и БИА. У целини гледано, извештаји, не указују детаљније на активности које су ове особе обављале, већ врло уопштено се констатује да су обављале своје редовне задатке и извештавале о свом раду. У Министарству одбране, особе од поверења, када су биле суочене са ситуацијама у којима је било неопходно реаговање, детаљно су извештавале надређене о предузетим мерама и начину разрешења спорних ситуација. Особе од поверења нису именоване у МУП, али су уместо њих именовани посредници, као и лица за подршку у складу са Законом о спречавању злостављања на раду и Правилником о правилима понашања послодаваца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду.

У вези са структуром институционалних тела и механизма, Повереник за заштиту равноправности израдио је извештај о мониторингу спровођења, који ће ускоро бити објављен.

Чињенице о имплементацији НАП 1325 прикупљене током евалуације не указују да је током спровођења НАП остварено видљиво јачање капацитета ОЦД и академске заједнице (1.8).

Током имплементације НАП спроведено је више истраживања (1.9). Сектор за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности министарства надлежног за послове родне равноправности, у складу са чланом 11. тачка 2.) Истанбулске конвенције, у 2019. години спровео је истраживање ставова јавног мњења о томе шта грађани и грађанке у Републици

⁵² Данас се овај центар назива Центар за мировне операције Оперативне управе (Ј-3) ГШ ВС.

Србији мисле о родној равноправности, спречавању и сузбијању насиља над женама, чији су резултати представљени широј јавности 12. децембра 2019. године у „ЕУ Инфо центру” у Београду. Поред редовних истраживања које спровode наставници и истраживачи на Криминалистичко-полицијској академији, спроведено је и више примењених истраживања из области НАП. Министарство омладине и спорта спровело је истраживање у оквиру пројекта „Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама 2“. Истраживање је посвећено променама у маскулиним идентитетима и родним улогама и ставовима мушкараца у Србији. Министарство просвете, науке и технолошког развоја спровело је у партнерству са УНИЦЕФ истраживање о родно заснованом насиљу у школама, у оквиру Пројекта „Школа без насиља“ који се спроводи у партнерству Министарства и агенција УН. Институција Повереника за заштиту равноправности реализовала је истраживање „Однос медија према дискриминацији“, а у Министарству одбране реализовано је истраживање „Функционисање родно мешовитих састава у јединицама и установама Војске Србије“.

Извештај о локализацији НАП указује на бројна истраживања које су у локалним заједницама спровеле ОЦД. Тако је, на пример, Центар за подршку женама из Кикинде спровео истраживање доживљаја личне безбедности жена и мушкараца из Крушевца, Зрењанина и Ужица у сарадњи са чланицама Мреже Жене, мир и безбедност. Зрењанински едукативни центар је спровео истраживање доживљаја личне безбедности жена у више сеоских средина Средњобанатског региона. Ромски центар за жене и децу „Даје“ из Београда спровео је истраживање „Процена безбедносне ситуације у подстандардним насељима Градске општине Земун“, које је показало да локално становништво живи са „хроничним мањком безбедности“.

ПОГЛАВЉЕ: ПРЕВЕНЦИЈА		
Посебан циљ: Развијени механизми превенције ради повећања безбедности жена у миру, конфликту и постконфликтном опоравку друштва у земљи и у иностранству		
Активност		Оцена остварености
2.1	Унапређивање нормативног оквира и јавних политика за побољшање безбедности жена у друштву	
2.2	Уграђивање мера које подржавају специфичне безбедносне потребе жена, девојака и девојчица у локалним заједницама посебно из вишеструко дискриминисаних и рањивих група	
2.3	Припрема и примена родно сензитивних обука у оквиру цивилне одбране и цивилне заштите становништва ради унапређивања поступања у кризним и ванредним ситуацијама	
2.4	Уграђивање родне перспективе и укључивање већег броја жена у информисање и у дијалог између Београда и Приштине	
2.5	Подржавање иницијатива јавног заступања и заговарања, које промовишу активну улогу жена у превенцији конфликта	
2.6	Обезбеђивање подршке формалним и неформалним облицима образовања и информисања и обуке за посредовање, преговарање и изградњу консензуса у питањима безбедности и мира	

2.7	Акредитација програма стручног усавршавања за запослене у систему образовања и васпитања, као и акредитација уџбеника са садржајима који се односе на примену Резолуције 1325 СБ УН	
2.8	Уграђивање активности које подржавају безбедносне потребе жена, девојака и девојчица, пре свега из вишеструко дискриминисаних и рањивих група у оквиру стратешког плана полиције	
2.9	Изграђивање механизма за рано упозорење, информисање, дијалог и медијацију пружањем подршке локалним иницијативама жена за постизање дијалога и ненасилно решавање сукоба	
2.10	Подршка производњи медијских садржаја у области јавног информисања о значају превенције насиља над женама	

Информације о унапређивању нормативног оквира и јавних политика за побољшање безбедности жена у друштву (активност 2.1) указују на неконзистентне процесе, јер се у активностима појединих институција из система безбедности или институција ван овог система али у односу на активности унапређивања безбедности бележе динамичније активности, док код других институција изостају. Један од кључних помака бележи се усвајањем Закона о спречавању насиља у породици 2016. године.⁵³ Ипак, други кључни закони и стратегије (Закон о родној равноправности, Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021-2025. године, Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године) усвојене су након истека имплементационог периода НАП.

Министарство одбране указало је на учешће у изради 15 закона, чији су предлагачи били други државни органи, а у које су уграђене мере заштите жена. Министарство унутрашњих послова је учествовало у изради Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017-2020., као и у изради законског и подзаконског оквира у овој области.

Информације прикупљене евалуацијом указују да друге институције из система безбедности нису имале активности у овој области НАП. Министарство просвете, науке и технолошког развоја је, са друге стране, пример институције која је током овог периода спроводила активности на унапређивању нормативног оквира у погледу безбедности жена и девојчица. Неке од тих активности укључују израду водича за безбедно детињство који је дистрибуиран образовним установама, истраживање и анализа родно заснованог насиља у школама и сл.

Активности усмерене на уграђивање мера које подржавају специфичне безбедносне потребе жена, девојака и девојчица у локалним заједницама, а посебно припадницама вишеструко дискриминисаних и рањивих група (2.2) било је веома мало. Министарство просвете, науке и технолошког развоја организовало је обуке за препознавање и реаговање у ситуацијама када су деца жртве породичног насиља, трговине и експлоатације децом и сексуалног насиља у школама у оквиру пројекта „Заштита деце од насиља у Југоисточној европи“ који финансира ЕУ, а

⁵³ „Службени гласник РС“, број 94/2016

Министарство спроводи у партнерству са УНИЦЕФ. Удружене КОМ018 и Ромски центар за жене и децу „Даје“ спроводиле су пројекат захваљујући којем су се младе жене и мушкарци и жене из вишеструко маргинализованих група укључили у дијалог о личној и локалној безбедности.

Обуке у оквиру цивилне одбране и цивилне заштите ради унапређивања поступања у кризним и ванредним ситуацијама (2.3) су спровођене у Министарству унутрашњих послова. Запослени у Сектору за ванредне ситуације су учествовали у обукама које су имале за циљ унапређивање поступања у кризним ситуацијама.

Информације добијене током евалуације такође указују да није било активности, нити остварених резултата у погледу видљивости већег броја жена у информисање и у дијалогу између Београда и Приштине (2.4), као ни подржавања иницијатива јавног заступања и заговарања које промовишу активну улогу жена у превенцији конфликта (2.5).

Жене из Косовске Митровице и околине сматрају да преговарачки тимови не препознају и не покрећу питања која су од директног интереса за грађанке и њихов свакодневни живот, као што је питање издавања и добијања личних докумената, образовања, запошљавања, и питања безбедности.

Према мишљењу представника појединих организација цивилног друштва активности које су усмерене на осуду и превенирање последица ратних утицаја нису довољно реализоване.

Знатно динамичније активности се региструју у погледу подршке формалним и неформалним облицима образовања и информисања и обуке за посредовање, преговарање и изградњу консензуса у питањима безбедности и мира (2.6). У оквиру програма образовања на Криминалистичко-полицијском универзитету наставни програми на основним и мастер студијама садрже наставне јединице и теме које се односе на Резолуцију 1325, на курсевима *Полиција и друштво*, *Људска безбедност*, *Полиција и родна равноправност* и *Род и безбедност*. У општем систему образовања, једна од области обуке наставника, утврђених *Правилником о сталном стручном усавршавању наставника, васпитача и стручних сарадника* је стварање толерантне и недискриминативне средине за сваког појединца, као и превенција насиља, превенција дискриминације и инклузија деце из друштвено маргинализованих група. У Правилнику из 2015. године поменута обука била је садржана као једна од пет приоритетних области. Кад је донет Правилник, 2017. године, обуке више нису обавезне, већ наставници, као и васпитачи и стручни сарадници бирају програме из понуде у Каталогу програма стручног усавршавања. У *Каталогу програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника* било је одобрено је 19 програма из области родне равноправности и заштите од насиља и дискриминације. У оквиру програма наставе и учења за изборни програм *Грађанско васпитање* за основно и средње образовање и васпитање постоје тематске целине које се односе на родну тематику и имају за циљ оспособљавање ученика да препознају различите врсте насиља, да разумеју њихову генезу и буду спремни да се супротставе насиљу било које врсте.

Парцијално су спроведене и активности у погледу акредитације образовних програма који садрже теме из области Резолуције 1325 (2.7). Завод за унапређење образовања и васпитања не утиче на

понуду пријављених програма, већ настоји да, према важећем Правилнику, критеријумима за акредитацију, односно условима конкурса и стандардима за одобравање при избору пријављених програма обезбеди одговарајући квалитет, те у том смислу, Завод годинама акредитује програме стручног усавршавања који се односе на превенцију насиља, укључујући и комуникацијске вештине којима се оно такође превенира. Са новим програмима наставе и учења (од 2018. године), и увођењем међупредметних компетенција (као што су сарадња, комуникација, одговорно учење према демократском друштву и др.) у глобалне и оперативне планове наставника, као и настојањем да се ове компетенције развијају код ученика остваривањем наставе и учења, сматрамо да се управо стварају предуслови да се превенира било који вид насиља.

У систему образовања прописано је стручно усавршавање и професионални развој наставника, васпитача и стручних сарадника, које је регулисано *Правилником о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника*.⁵⁴ Међу компетенцијама које су прописане овим Правилником су и компетенције које се односе на комуникацију и сарадњу. Међу приоритетним областима се налази и област која подразумева јачање васпитне улоге образовно-васпитне установе кроз развијање програма превенције насиља, дискриминације, злостављања и занемаривања. У Каталогу програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника за школске године 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. се налази 35 програма који имају за циљ унапређивање капацитета наставника, васпитача и стручних сарадника за деловање у области заштите од родно заснованог насиља и дискриминације. Реализовано је 315 обука у овој области које су обухватиле 8.608 учесника.

Програм стручног усавршавања полицијских службеника/службеница садржи и семинар под називом „Системска интеграција родне равноправности у полицијски рад кроз улогу руководиоца“ и „Појам, препознавање и реаговање на појавне облике дискриминације“.

У БИА тема родне равноправности је део стручног испита који полажу припадници Агенције у оквиру испита Систем државне управе. У настави на Криминалистичко-полицијском универзитету користе се акредитовани уџбеници који садрже и садржаје који се односе на Резолуцију 1325.

Активност 2.8 НАП децидно предвиђа уграђивање активности које подржавају безбедносне потребе жена, девојака и девојчица, пре свега из вишеструко дискриминисаних и рањивих група у оквиру Стратешког плана полиције. У стратешком плану полиције за период 2018-2021 нису биле уграђене поменуте активности, али у међувремену, крајем 2021. године је усвојен нови Стратешки план полиције за период 2022-2025. године. Треба истаћи да Стратегија развоја МУП за период 2018-2023. године, садржи у оквиру циља који се односи на унапређивање безбедности и меру јачања активности на сузбијању насиља у породици и партнерским односима.

Када је у питању изграђивање механизма за рано упозорење, информисање, дијалог и медијацију пружањем подршке локалним иницијативама жена за постизање дијалога и ненасилно решавање сукоба (активност 2.9), информације прикупљене током евалуације не указују да су овакви механизми успостављени.

⁵⁴ „Службени гласник РС“, бр. 81/2017, 48/2018

Интензивније активности бележе се у погледу подршке производњи медијских садржаја у области јавног информисања о значају превенције насиља над женама (2.10). Извештај КТРО за 2017-2018. годину наводи објављивање 150 прилога у електронским и штампаним медијима у току овог периода. Министарство културе и информисања је расписивало конкурсе за суфинансирање пројеката у области јавног информисања који својим садржајима доприносе подизању свести о положају улози жена у друштву и широком спектру проблема, попут дискриминације, родних стереотипа и др. Током имплементационог периода Министарство је подржало 20 медијских пројеката који су се односили на насиље над женама.

У области превенције, организације цивилног друштва су спроводиле бројне активности уз донаторску помоћ, а примери ових пројеката, кампања, едукација, заговарачких активности описани су у извештају о локализацији НАП 1325.

ПОГЛАВЉЕ: УЧЕСТВОВАЊЕ		
Посебан циљ: Повећана заступљеност, укљученост и одлучивање жена у свим процесима који се тичу очувања мира и безбедности		
Активност		Оцена остварености
3.1	Усаглашавање релевантних законских и подзаконских прописа у области безбедности и одбране са решењима антидискриминационих прописа у вези с пријемом, напредовањем у каријери и усклађивањем професионалног и приватног живота жена запослених у систему безбедности	
3.2	Унапређење система планирања, организације и управљања људским ресурсима у институцијама система безбедности како би се обезбедила већа заступљеност и напредовање жена	
3.3	Стварање једнаких могућности у пракси за школовање, запошљавање, каријерно вођење и напредовање жена (посебно жена из вишеструко дискриминисаних и мањинских група) и мушкараца у систему безбедности	
3.4	Стварање једнаких могућности за повећање заступљености жена на позицијама ректора и проректора универзитета, декана, продекана, шефова катедри, наставника и полазника на свим нивоима школовања и усавршавања у области безбедности	
3.5	Сузбијање појаве да жене у систему безбедности непропорционално буду проглашаване технолошким вишком, посебно када су једини храниоци у породици или самохране мајке	
3.6	Увођење статистичког праћења и периодичних квалитативних истраживања о разлозима који директно утичу на запошљавање (регрутовање) жена, задржавање, напредовање и напуштање одређених радних места у систему безбедности	
3.7	Обезбеђивање равноправне заступљености жена у органима државне управе и локалне самоуправе и другим телима која су надлежна за одлучивање о одбрани и безбедносним питањима	

3.8	Укључивање и регионално повезивање жена у изграђивању поверења за унапређивање безбедности и стабилности у региону ради превенције конфликта	
3.9	Обезбеђивање веће заступљености жена у активностима међународне сарадње, преговарању о решавању конфликта и у цивилним и војним мисијама УН и ЕУ	
3.10	Равноправан третман жена у доношењу одлука и већа заступљеност жена у процесу планирања и реализације: разоружања, изградње мира, постконфликтној реконструкцији друштва и реинтеграције избеглица	
3.11	Повећање заступљености и утицаја жена на одлучивање о одбрамбеним и безбедносним питањима	
3.12	Подстицање већег учешћа жена у саставу републичких, покрајинских и локалних штабова за кризне и ванредне ситуације као и у активностима у вези са ванредним ситуацијама	

Поред усвајања Закона о војном образовању, мере заштите жена у складу са антидискриминацијским прописима у погледу пријема, напредовања и усклађивања приватног и професионалног живота, унапређене су и кроз измене и допуне Закона о одбрани, Закона о Војсци Србије и Закона о војној, радној и материјалној обавези. Министарство унутрашњих послова је донело Уредбу о каријерном развоју полицијских службеника која је усаглашена са одредбама Закона о забрани дискриминације. Друге институције из система безбедности нису указале да су реализовале ове активности (3.1).

Већа делотворност примене НАП 1325 приметна је у области унапређивања система управљања људским ресурсима (3.2). Механизми вођења родно осетљиве евиденције запослених и по полу разврстане статистике успостављени су и редовно се ажурирају у Министарству одбране и Војсци Србије, Министарству унутрашњих послова, Управи за извршење кривичних санкција Министарства правде, Управи царина Министарства финансија, Сектору за безбедносну политику Министарства спољних послова, БИА, Комесаријату за избеглице и миграције, Криминалистичко-полицијском универзитету. Према извештају КТРП, у прве две године имплементације НАП 1325 у 29 јединица локалне самоуправе успостављена је евиденција запослених по полу. У МО и ВС се у оквиру управљања људским ресурсима води посебно рачуна о потребама жена из рањивих група, попут самохраних мајки, жена са инвалидитетом, жена из избегличке и популације интерно расељених лица и др. За њих се дефинишу и посебни програми подршке у оквиру Сектора за људске ресурсе МО.

У Министарству унутрашњих послова међу запосленима у 2020. години било је 26% жена, што представља повећање у односу на 23,5% у 2017. години. На руководећим позицијама било је 15% жена у 2017. години, а у 2020. години њихов удео је повећан на 18%.

У МУП се од 2016 до 2021., спроводио пројекат „Развијање родне агенде МУП Републике Србије“ са основним циљем увођења родне компоненте у све функције управљања људским ресурсима,

односно системског увођења родне равноправности у МУП и у оквиру којег су остварени значајни резултати у погледу унапређења родне равноправности.

Унапређивање управљања људским ресурсима у складу са потребама побољшања положаја жена, видљиво је из промена у заступљености жена у институцијама безбедности. Према резултатима родне анализе рада БИА, дошло је до благог повећања удела жена међу запосленима, са 30,79% у 2017. години на 31,44% крајем 2020. године. Повећан је и удео жена које су запослене на опеартивним пословима. Док је у јуну 2017. године 79,66% жена запослених у БИА радило на оваквим пословима, крајем децембра 2020. године њихов удео је износио 85,38%. Повећан је и удео жена међу руководиоцима са 13,35% у 2017. години на 15,45% у 2020. Родна анализа запослених показала је и повећање броја жена међу инструкторима и предавачима на основним и специјалистичким курсевима.

Према подацима Министарства правде жене чине 74,83% запослених, а 32% запослених у органима у саставу Министарства правде. Више од половине руководилаца (53,85%) у овом министарству су жене.

Према подацима Министарства одбране, од укупног броја запослених у МО и ВС жене су крајем 2020. године чиниле 22,94%, што је за 1,01% више него у претходној, 2019. години. Међу официрима жене су заступљене са 7,91%, што представља повећање за 0,92%, међу подофицирима су чиниле 2,40% (повећање од 0,44%), међу професионалним војницима 15,89% (повећање од 0,48%) и међу цивилним лицима 52,99% (повећање за 1,02%). Заступљеност жена на командним и руководећим дужностима у МО и ВС у 2020. години износила је 8,96%, што је за 0,47% више него у претходној години. Процент жена међу запосленима у ВС био је 12,35% у 2020. години, што је више за 0,65% у односу на 2019, а удео жена на командним и руководећим дужностима у ВС износио је 4,80%, што представља повећање од 1,05% у односу на 2019. годину.

У институцијама безбедности усвојене су и норме које треба да омогуће једнаке могућности у школовању и запошљавању (3.3). У оквиру МО и ВС то је омогућено већ поменутиим Законом о војном образовању, затим одредбама Закона о Војсци Србије, Уредбом о стањима у служби професионалних војних лица и о унапређивању официра и подофицира, Уредбом о пријему у професионалну војну службу, као и другим подзаконским актима. У БИА су спровођене афирмативне мере за школовање и напредовање жена, првенствено кроз програме едукације и оснаживања жена.

МУП је у 2018. години спровело пилот пројекат у циљу привлачења жена за потребе Националног центра за криминалистичку форензику. С обзиром на недостатак запослених женског пола које би се бавиле форензичким истраживањем случајева силовања и непосредном комуникацијом са жртвама тих врста кривичних дела, пилот пројекат је омогућио да се селекују кандидаткиње које имају потенцијал да се баве тим специфичним позивом. Такође, МУП је и кроз друге пројектне активности, као и успостављањем нових функција управања људским ресурсима спроводио афирмативне мере захваљујући којима је повећан проценат пријема жена, као и њихово каријерно напредовање.

Иако су приметни трендови повећања удела жена међу полазницима, наставницима и руководиоцима образовних институција из система безбедности (3.4), њихова заступљеност није још увек задовољавајућа у свим аспектима, нарочито на највишим руководећим положајима на универзитетима. Тако је на руководећим положајима Универзитета одбране крајем 2020. године било свега 19% жена, а од укупног броја наставника у Војној академији жене су чиниле 20%. Међу полазницима је слика нешто боља, посебно када су у питању поједине образовне институције. Тако је међу студентима Медицинског факултета ВМА чак 68% девојака, а у 143. класи Војне академије 42% девојака, што је знатно више него у 141. класи, где је тек 14% девојака међу полазницима. На Криминалистичко-полицијском универзитету од укупно 13 руководећих позиција у настави, 3 заузимају жене. На местима ван наставе има 11 руководећих позиција од којих 8 заузимају жене. Жене учествују са 35% у наставном кадру. Према извештају КПУ, до сада нису спровођене афирмативне мере за запошљавање и унапређење положаја жена и напредовање у каријери.

Према извештајима институција, у оквиру реализације НАП 1325 нису спровођене мере усмерене на сузбијање појаве да жене у систему безбедности непропорционално буду проглашаване технолошким вишком (3.5), уз тврдњу да такве појаве нема. Овај недостатак је превазиђен доношењем Закона о родној равноправности⁵⁵ и Правилника о вођењу евиденције и извештавању о остваривању родне равноправности⁵⁶, којима је, између осталог, уведена обавеза за све органе јавне власти (органе државне управе и локалне самоуправе) у погледу вођења евиденције запослених и радно ангажованих лица која је разврстана по полу, као и обавеза годишњег извештавања ресорног министарства, а који о примени овог закона сачињава и објављује збирни извештај.

Само у појединим институцијама безбедности су спроведене активности на увођењу система статистичког праћења и периодичних истраживања о разлозима који директно утичу на запошљавање жена, задржавање, напредовање и напуштање радних места у систему одбране (3.6). У МУП су 2018. године донете смернице за имплементацију мера за остваривање родне равноправности кроз систем управљања људским ресурсима. Ове смернице, између осталог, предвиђају увођење континуираног праћења, планирања и управљања родном структуром запослених, привлачење и запошљавање већег броја жена, задржавање што већег броја жена на полицијским пословима и увођење флексибилних радних пракси ради стварања повољнијих услова за привлачење и задржавање жена. БИА је известила о систему праћења запошљавања, напредовања и напуштања, али без формулисања одговарајућих мера, док друге институције за сада нису успоставиле овакве системе нити спроводиле истраживања. Министарство одбране је навело да у посматраном периоду имплементације није пратило регрутовање, задржавање, напредовање и напуштање радних места по полу.

Информације о заступљености жена у органима државне управе и локалне самоуправе и другим телима која су надлежна за одлучивање о одбрани и безбедносним питањима (3.7) спорадично су доступне. Поред горе наведених информација о заступљености жена у МО и ВС, БИА и Министарству правде податке је доставило и Министарство спољних послова у коме жене чине

⁵⁵ „Службени гласник РС”, број 52/21

⁵⁶ „Службени гласник РС”, број 67/22

48,73%. У Сектору за безбедносну политику министарства, које је надлежно за имплементацију НАП 1325, жене чине већину са 62,5%, као и у Сектору за мултилатералну сарадњу (64%). Жене су мањински заступљене међу шефовима дипломатско конзуларних представништава (31,42%). Заступљеност жена у органима државне управе је посебно непознаница када је у питању локални ниво власти.

Током имплементације НАП било је доста активности у вези са међународном и регионалном сарадњом у области безбедности, али се не могу све сврстати у врсту активности које су предвиђене под тачком 3.8 НАП, а која предвиђа укључивање и регионално повезивање жена у изграђивању поверења за унапређивање безбедности и стабилности у региону ради превенције конфликта. Представници/е МО и ВС учествовали су на регионалним састанцима представника/ца механизма за родну равноправност у министарствима одбране и оружаним снагама у организацији Програма УН за развој (УНДП/СЕЕСАЦ). Представници/е овог министарства учествовали су и на Регионалном састанку мреже тренера за родну равноправност у министарствима одбране и оружаним снагама на Западном Балкану, као и на регионалним састанцима радне групе задужене за израду Регионалног приручника о спречавању и реаговању на родно засновану дискриминацију, сексуално узнемиравање и злостављање у министарствима одбране и оружаним снагама земаља Западног Балкана и Друге студије о положају жена у оружаним снагама држава Западног Балкана у сарадњи са УНДП/СЕЕСАЦ. Удео жена у делегацијама МО које су учествовале у активностима међународне сарадње је повећан.

Министарство спољних послова је указало на низ активности везаних за учешће у различитим облицима међународне сарадње који се односе на Резолуцију СБ УН 1325. Реч је о редовним дебатама на тему Жене, мир и безбедност у оквиру система УН, ОЕБС, у оквиру сарадње Србије са НАТО, као и у оквиру сарадње са ЕУ. Међутим, посебних облика умрежавања, који би укључивали и женски цивилни сектор није било према извештајима различитих институција.

Забележено је и повећање удела жена у мировним мисијама у којима учествује МО и ВС, тако да су у 2020. заступљене са 13,8%.

Информације прикупљене током евалуације не указују да су активности 3.10 и 3.11 спроведене.

Када је у питању подстицање већег учешћа жена у саставу штабова за кризне и ванредне ситуације на различитим нивоима (3.12), подаци из МУП указују да заступљеност жена варира, тако да се не може указати на конзистентан позитиван тренд. На пример у Републичком штабу за ванредне ситуације у 2017. години било је 12% жена, да би опало на 8,6% у 2018. години и порасло на 12,8% у 2019., те опало на 12,2% у 2020. години. Сличне су тенденције и у штабовима на другим нивоима, с тим да се у општинским штабовима и Градском штабу Београда та заступљеност креће између 20% и 29%, док је у Покрајинском штабу АП Војводине нижа и у 2020. години је износила 13,64%. У међународној вежби реаговања на ванредне ситуације „Србија 2019“ учествовало је 7% жена. Међутим, извештаји не указују на посебне мере подстицања већег укључивања жена у ове штабове.

ПОГЛАВЉЕ: ЗАШТИТА		
Посебан циљ: Унапређени нормативни услови и институционални капацитети за доступну и делотворну заштиту жена		
Активност		Оцена остварености
4.1	Увођење родне перспективе у све јавне политике у области одбране и безбедности у циљу унапређења заштите и безбедности жена	
4.2	Јачање капацитета Министарства одбране и Војске Србије и Министарства унутрашњих послова за заштиту жена у остваривању мисија и задатака у мултинационалним операцијама	
4.3	Унапређивање ефикасности система безбедности и свих осталих актера за предузимање неопходних законодавних и других мера да се са потпуном посвећеношћу, спрече, истраже и казне дела насиља над женама у конфликту и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама	
4.4	Успостављање и контрола механизма делотворне заштите жена запослених или ангажованих у систему безбедности од свих облика насиља и дискриминације	
4.5	Предузимање неопходних мера ради одузимања ватреног оружја или ограничења приступа ватреном оружју починиоцима насиља	
4.6	Обезбеђивање свеобухватне правне заштите и психо–социјалне подршке девојкама и женама са искуством родно заснованог насиља, посебно припадницама вишеструко маргинализованих и дискриминисаних група у конфликту и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама	
4.7	Унапређење правне заштите и психо–социјалне подршке девојкама и женама жртвама трговине људима, посебно припадницама Вишеструко маргинализованих и дискриминисаних група у конфликту и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама	
4.8	Обезбеђивање делотворног и ефикасног рада на откривању, хапшењу и процесуирању починилаца међународних ратних злочина који се налазе на територији Републике Србије, укључујући и извршиоце свих видова злочина против човечности на просторима бивше Југославије чије су жртве жене, девојке и девојчице	
4.9	Унапређење јавног интереса кроз конкурсно суфинансирање производње медијског садржаја о међународном хуманитарном праву, међународном ратном праву и о раду домаћих и међународних правосудних институција, уз објективно презентовање процесуираних случајева силовања, сексуалног ропства, присилне проституције, присилне трудноће и других облика сексуалног злостављања жена извршених током ратова на простору бивше Југославије	

4.10	Унапређење јавног интереса кроз конкурсно суфинансирање производње медијског садржаја о доприносу који жене пружају у суочавању са ратном прошлошћу и у изградњи мира	
4.11	Ефикасна заштита организација и појединаца који спроводе мониторинг над процесуирањем ратних злочина, остваривањем људских права жена и пружају помоћ и подршку женама које трпе дискриминацију и родно засновано насиље	

Раније је указано да је низ закона и подзаконских аката у области одбране ревидиран, тако да више интегрише родну перспективу (видети и активности под 2.1 које се преклапају са активностима 4.1). Свакако, један од закона којим се најдиректније настоји унапредити безбедност жена је Закон о спречавању насиља у породици, као и Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља и насиља у породици.

Током имплементације НАП спровођене су активности унапређивања капацитета за родну равноправност учесника/учесница у мировним операцијама (4.2). Министарство одбране је организовало више курсева за родне саветнике/саветнице команданата националних контингента у мултинационалним операцијама у Центру за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије⁵⁷. Реализоване су и обуке лица која се упућују у мултинационалне операције о теми „Родна питања у МнОп.“ У оквиру основне обуке за учешће полицијских службеника/службеница у мировним операцијама, посебна пажња се посвећује заштити цивила у мировним операцијама и заштити жена у оквиру остваривања мандата операције.

Активности усмерене на унапређивање ефикасности система безбедности и свих осталих актера за предузимање мера да се спрече, истраже и казне дела насиља над женама у конфликту и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама (4.3), углавном су спровођене у контексту породичног и партнерског насиља над женама. Информације прикупљене током евалуације, указују да је поред унапређивања нормативног оквира усвајањем Закона о спречавању насиља у породици, велики нагласак стављен на обуке полицијских службеника у циљу јачања њихових компетенција за примену овог Закона. Повећање капацитета за заштиту на основу овог закона видљиво је и из повећања броја планова и мера заштите.

Када је у питању заштита жена од насиља у институцијама безбедности (4.4), информације указују да су и у тој области направљени извесни помаци. У МО и ВС су спроведене обуке о родно заснованој дискриминацији, породичном насиљу и сексуалном узнемиравању, злостављању на раду. Такође, 2019. године од стране министра одбране достављен је акт свим организационим јединицама МО који се односи на права и обавезе припадника МО и ВС, у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду и родном равноправношћу, а 2020. године издат је приручник и флајер „Превенција и заштита од дискриминације и насиља у Министарству одбране и Војсци

⁵⁷ Данас се овај центар назива Центар за мировне операције Оперативне управе (Ј-3) ГШ ВС.

Србије“. Реализацијом наведених активности створили су се услови за успостављање интерног механизма заштите од различитих облика насиља и дискриминације у МО и ВС.

У МУП је 2018. године донето *Упутство са смерницама за превенцију и заштиту од родно засноване дискриминације и дискриминације засноване на другим личним својствима у МУП РС*, као и Приручник који прати наведено Упутство. Наведеним документима успостављен је интерни механизам заштите од дискриминације.

У БИА је донета *Инструкција за превенцију и заштиту од родно засноване дискриминације и дискриминације засноване на другим личним својствима*. Сачињен је и *Приручник за „особе од поверења“ и Смернице за имплементацију мера за остваривање родне равноправности у БИА*. Међутим, није дошло до повећања броја пријављених случајева родно засноване дискриминације или злостављања. У Агенцији постоји и институт бесплатне правне помоћи.

У Министарству правде такође је спроведен низ обука за запослене у министарству и у правосудним органима на тему родно заснованог насиља над женама и породичног насиља.

Информације прикупљене током евалуације указују да су активности у вези са одузимањем ватреног оружја починиоцима насиља (4.5) биле спроведене у мањем обиму. Правни оквир који уређује улогу и поступање здравственог система у контексту родно заснованог насиља и насиља у породици у великој мери је унапређен, уз истовремене измене правне регулативе у области држања и ношења оружја (Закон о оружју и муницији) у погледу рестриктивнијих услова за добијање дозволе за држање и ношење оружја, те ојачану улогу здравственог система у вези са проценом здравствене способности лица која аплицирају за дозволу за држање/ношење ватреног оружја. Упркос евидентном напретку у правној регулативи, може се констатовати да и даље постоје изазови који се односе на улогу здравственог система у превенцији и сузбијању родно заснованог насиља и насиља у породици у коме се јавља употреба ватреног оружја.

Такође, према доступним подацима, у периоду од јуна 2017. године до јуна 2020. године, забележена су 52 случаја насиља у породици према женама уз употребу и/или претњу ватреним оружјем и то 19 фемицида - убиства жена ватреним оружјем, 19 покушаја фемицида и 14 случајева насиља у породици према женама уз претњу ватреним оружјем. У току 2017. године поднето је 117.158 захтева за издавање дозвола за држање и ношење оружја, од чега је позитивно решено укупно 97.126 захтева. Издао је укупно 62.073 различитих докумената у вези са оружјем. Поднете су 964 жалбе, а број решених жалби по приговорима грађана је 961.

Истраживања упућују да је раширено коришћење оружја као средства психолошког притиска, емоционалног насиља, као и коришћење у сексуалном насиљу. Према истраживању спроведеном у АП Војводини, у више од трећине случајева ватрено оружје коришћено је као претња, док је према другом око две трећине жена навело да су њихови партнери користили оружје као претњу повредом или убиством.

„Народна скупштина Републике Србије је дана 3. новембра 2021. године донела нови Закон о Заштитнику грађана („Сл. гласник РС” бр. 105/2021). Чланом 2. ставом 2. овог Закона су прописане

нове надлежности Заштитника грађана, односно прописано је да Заштитник грађана обабља и послове националног известиоца у области трговине људима, сходно Закону о потврђивању Конвенције Савета Европе о борби против трговине људима ("Службени гласник РС - Међународни уговори", број 19/09), националног независног механизма за праћење спровођења Конвенције о правима особа са инвалидитетом сходно Закону о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом ("Службени гласник РС - Међународни уговори број 42/09). Истим чланом је, такође, прописано да Заштитник грађана има положај посебног тела које штити, промовише и унапређује права детета.

У сарадњи са Форумом судија Србије, Заштитник грађана учествује од 2020. године у пројекту Аутономног женског центра под називом „Интерсекторски дијалог у циљу спровођења добрих пракси и заштите жртава насиља у породици“, чији је циљ да допринесе пуном спровођењу законског оквира и побољшању институционалне праксе у вези са заштитом жртава насиља у породици“. Заједно са партнерима на пројекту, Заштитник грађана прати примену Закона о спречавању насиља у породици⁵⁸ и других релевантних прописа и евидентира евентуалне недостатке и изазове у примени закона. У циљу праћења примене Закона о спречавању насиља у породици и поступању надлежних органа у случајевима насиља у породици, Заштитник грађана је у октобру 2020. године објавио „Посебан извештај о раду група за координацију и сарадњу на подручју града Београда са препорукама“⁵⁹. Заштитник грађана очекује да ће препоруке и закључци из Посебног извештаја бити од користи за унапређење рада органа надлежних за спречавање насиља у породици, а посебно за организовање додатних стручних обука за представнике тужилаштва, полицијских управа и центара за социјални рад који чине групе за координацију и сарадњу.

Када је реч о превенцији родно заснованог насиља и насиља у породици, значајан је и аспект учешћа учинилаца насиља у оружаним сукобима. Истраживање ОЕБС показује да борци из ратова у бившој Југославији и даље пате од посттрауматског стресног поремећаја (ПТСП), што потенцијално погоршава постојеће тенденције ка насиљу над женама. Истраживање показује, мада позива да се подаци тумаче са опрезом, да код жена чији су се садашњи партнери борили у оружаном сукобу, постоји два до четири пута већа шанса да им се прети физичким насиљем, у односу на жене чији партнери нису учествовали у оружаним сукобима. Слично томе, ако је бивши партнер који је учинио насиље био учесник оружаних сукоба, присутност већине облика физичког и сексуалног насиља је већа.

Када је у питању обезбеђивање свеобухватне правне заштите и психосоцијалне подршке девојчицама и женама жртвама родно заснованог насиља (4.6), извештаји о имплементацији

⁵⁸ „Службени гласник РС“, број 94/16

⁵⁹ Доступно на: <https://ombudsman.rs/index.php/izvestaji/posebni-izvestaji/6804-p-s-b-n-izv-sh-z-sh-i-ni-gr-d-n-r-du-grup-z-rdin-ci-u-i-s-r-dnju-n-p-druc-u-gr-d-b-gr-d>

указују на низак ниво активности. Извештај КТРП за период 2017-2018, такође указује да су спроведене активности обуке, унапређења комуникације полиције са рањивим категоријама становништва, посебно женама и децом, док извештај Министарства просвете, науке и технолошког развоја наводи да су 2020. године усвојене измене Правилника о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. Општи протокол заштите деце од насиља усвојен је након истека имплементационог рока, 2022. године.

У односу на правну и психосоцијалну заштиту жртава трговине људима (4.7) министар унутрашњих послова је у новембру 2021. године донео *Упутство о начину поступања запослених у Министарству унутрашњих послова у случајевима трговине људима* са индикаторима за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима за полицију и писаним информацијама о правима жртава трговине људима и доступним видовима подршке. Упутством се ближе уређује начин поступања запослених у Министарству унутрашњих послова, када користећи индикаторе за прелиминарну идентификацију жртава трговине људима, дођу до сазнања о оштећенима и учиниоцима кривичног дела Трговина људима (чл. 388 Кривичног законика). Ово упутство, између осталог, предвиђа да полицијски службеници приликом поступања са претпостављеним и идентификованим жртвама трговине људима узимају у обзир родно специфичне потребе и родно специфичне рањивости жртава. Осим описане активности, није било информација о другим аспектима унапређивања заштите жртава трговине људима.

На основу информација Министарства правде не може се поуздано проценити ефективност активности спроведених у оквиру НАП које се односе на обезбеђивање делотворног и ефикасног рада на откривању, хапшењу и процесуирању починилаца међународних ратних злочина који се налазе на територији Републике Србије (4.8), а посебно не у контексту злочина чије су жртве биле жене и девојчице. Наиме, према подацима Вишег суда у Београду, у наведеном периоду лишена су слободе укупно 7 лица, док је број оптужених лица 29 која су процесуирана у 24 предмета. У наведеном периоду укупно је донето 17 првостепених пресуда у којима је 21 лице осуђено на затворске казне, док је 7 лица ослобођено од оптужбе. У истом периоду правноснажно је окончано 10 предмета у којима је 13 лица осуђено на затворске казне, док су 4 лица ослобођена од оптужбе. Ови подаци указују на релативно ефективно процесуирање, али не и откривање и хапшење починилаца међународних ратних злочина. Притом, не може се установити у којој мери су ови злочини почињени над женама и девојчицама.

Активности усмерене на суфинансирање медијских садржаја о међународном хуманитарном праву, међународном ратном праву, раду домаћих и међународних правосудних институција (4.9) и садржаја о доприносу који жене пружају у суочавању са ратном прошлосту и у изградњи мира (4.10) нису спровођене у оквиру имплементације НАП 1325.

Нису спровођене ни активности усмерене на ефикасну заштиту организација и појединаца који спроводе мониторинг над процесуирањем ратних злочина, остаривањем људских права жена, уз образложење Министарства правде да на главним претресима пред Вишим судом у Београду није било напада ни на једну од оваквих организација, нити су од стране надлежног тужилаштва обавештени о предузимању мера у вези са процесуирањем напада на неку од таквих организација.

ПОГЛАВЉЕ: ОПОРАВАК

Посебан циљ: Унапређен систем подршке опоравка жена, које су претрпеле било који облик угрожавања безбедности у постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама

Активност		Оцена остварености
5.1	Унапређење нормативно–институционалног оквира и предузимање мера за остваривање опоравка жена са искуством насиља у конфликту и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама	
5.2	Обезбеђивање обуке за учеснике/це мировних и хуманитарних мисија о родној равноправности, опоравку и реинтеграцији жена са искуством родно заснованог насиља	
5.3	Подстицање, финансирање, спровођење програма рехабилитације учесника/ца оружаних сукоба	
5.4	Унапређење капацитета свих актера у јединицама локалне самоуправе за спровођење индивидуалних планова опоравка који садрже психосоцијалну подршку, здравствену и социјалну заштиту и запошљавање у конфликту и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама	
5.5	Превазилажење стереотипа и предрасуда према женама са искуством насиља у конфликту и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама и њихово оснаживање да изађу из изолације и прекину ћутање о свом трауматском искуству	

Током имплементације НАП није било активности на унапређењу нормативно-институционалног оквира, нити предузетих мера за опоравак жена са искуством насиља у конфликту и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама (5.1).

И поред кризе изазване пандемијом вируса КОВИД 19 током 2020. године, нису донете, нити предузете посебне мере за опоравак жена са искуством насиља прилагођене кризној и ванредној ситуацији.

Обуке за учеснике/учеснице мировних и хуманитарних мисија о родној равноправности, опоравку и реинтеграцији жена са искуством родно заснованог насиља (5.2) су спроведене у Генералштабу Војске Србије. Обуке које су спроведене у Центру за мировне операције ВС похађали су припадници/припаднице МО и ВС, као и МУП.

Када су у питању активности подстицања, финансирања и спровођења програма рехабилитације учесника и учесница оружаних сукоба (5.3), подаци прикупљени током евалуације не указују да су на овом плану спровођене активности.

Од активности унапређивања капацитета свих актера у јединицама локалне самоуправе за спровођење индивидуалних планова опоравка (5.4) добијене су парцијалне информације. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања указало је на могућности праћења жена у статусу избеглица и интерно расељених лица евидентираних у Националној служби запошљавања, те могућност да се укључују у програме запошљавања. Републички завод за социјалну заштиту прикупља податке о женама жртвама насиља у породици и партнерским односима, али не и у вези са сукобима и кризним ситуацијама. Центри за социјални рад који у локалним заједницама пружају услуге подршке овим женама, такође немају специјализоване програме за рад са жртвама насиља током сукоба и кризних ситуација.

Активности усмерене на превазилажење стереотипа и предрасуда према женама са искуством насиља у конфликту и постконфликтном опоравку друштва, кризним и ванредним ситуацијама и њихово оснаживање да изађу из изолације и прекину ћутање о свом трауматском искуству, нису спровођене на начин на који је то НАП предвидео. Наиме, као и са другим областима примене НАП, углавном су активности биле усмерене на насиље над женама у контексту „редовних“ околности, а не у вези са конфликтима, постконфликтним опоравком или кризним ситуацијама. Уколико се и такве активности узму у обзир, онда вреди поменути активности које је КТРП у сарадњи са УНИЦЕФ спровео у локалним заједницама, обучавајући професионалце из сектора социјалне заштите, полиције, образовања, здравственог и правосудног система, као и НВО о заштити деце од злостављања и занемаривања и заштити жена од насиља. Спроведен је и „Програм М“ који има за циљ да промовише идеје ненасиља, родне равноправности и превенције свих облика насиља.

Евалуационо питање бб: Колико је НАП имао утицаја на промене у родним односима, на унапређивање родне равноправности и оснаживање жена у областима мира и безбедности?

Кључни налаз бб: Ефекат претходно описане делотворности у спровођењу НАП је изостанак темељних промена у родним односима, у систему безбедности или значајно повећање заштићености жена од насиља, те њихов суштински повећан утицај на питања и политике мира и безбедности.

У прилог изложеном налазу говоре следеће чињенице:

- Жене нису у довољној мери присутне у безбедносним структурама, посебно на местима одлучивања.
- Жене нису довољно видљиве у дијалогу између Београда и Приштине.
- Жене су у малој пропорцији укључене у тела и процесе јачања отпорности и реаговања на ванредне ситуације, упркос томе што су у последњој пандемијској кризи носиле велики терет због њихове веће присутности у здравственом систему и другим системима који су се нашли на појачаном удару. Недовољно учешће у штабовима за ванредне ситуације ствара ризике да у некој наредној катастрофи буду такође више погођене као жртве.
- Жене су и даље изложене бројним облицима родно заснованог насиља у сфери јавног и приватног живота, а механизми превенције и заштите још увек нису остварили већи утицај на промену таквог стања. Жене из ромских заједница се осећају небезбедно и често у нека од тих насеља не долази полиција, хитна помоћ или такси служба. То појачава осећај страха и несигурности (ФГД дискусија).

Евалуационо питање 7: Који су кључни фактори који су допринели успешном остваривању резултата?

Кључни налаз 7: Фактори који су допринели успешнијој имплементацији НАП у областима које су идентификоване као области делотворније имплементације укључују утемељење промене у формалним прописима, успостављање функционалних институционалних механизма, мање захтевне интервенције у циљу остваривања жељене промене, синергијски ефекат са другим политикама и доступност већих ресурса, укључујући пре свега финансијске.

Када се посматрају области у којима је НАП ефективније спроведен, могу се препознати неки заједнички фактори који су допринели већој делотворности:

- Промене су утемељене у формалним прописима, попут законских норми, подзаконских аката, различитих организацијских правилника или смерница које дају јасне инструкције како различити актери треба да поступају у вези са датим питањем. Примери ових позитивних утицаја могу се препознати у доношењу Закона о спречавању насиља у породици, уродњавању законске нормативе која се односи на систем одбране и сл.
- Спровођење НАП је било делотворније тамо где су постојали функционални механизми, попут аналитичких група и истраживачких тимова. То се потврдило и током дискусије са представницима цивилног сектора. Истакнуто је да су се активности на локалу дешавале у оним заједницама одакле долазе организације које чине мрежу.
- Ефекти су били видљивији у областима које су захтевале мање интервенције, попут подизања капацитета различитим облицима едукације, обука, него у областима које су подразумевале веће интервенције и снажније промене, попут успостављања програма рехабилитације, сузбијање стереотипа и предрасуда у широком опсегу и сл.
- Ефекти су били већи тамо где су промене биле подржане другим политикама, као што је случај са превенцијом и заштитом жена од насиља, која је представљала и једну од најефективнијих области имплементације кровне Стратегије за родну равноправност 2016-2020, како је показала евалуација ове стратегије.⁶⁰
- НАП је имплементиран уз већу динамику и више посвећености, тамо где је било доступно више ресурса, односно где су се активности могле финансирати кроз донаторске пројекте, а не ослањати само на редовна буџетска издвајања.

Евалуационо питање 8: Који су фактори инхибирали делотворну имплементацију?

Кључни налаз 8: Међу факторима који су успоравали делотворну имплементацију истичу се постављени високи циљеви НАП у појединим областима, мноштво активности које се често преклапају и које нису биле у довољној мери засноване на систематској анализи стања на основу које би били изведени приоритети, затим придавање велике улоге локалним самоуправама без реалне процене њихових капацитета, затим кашњење са формирањем Политичког савета (из напред наведених разлога) као главног политичког тела уз истовремено превелико усложњавање и дуплирање институционалних механизма,

⁶⁰ Секонс (2020) *Екс-пост евалуација Стратегије за родну равноправност Србије 2016-2020.*

као и одсуство сарадње између државних механизма и Организације за економску сарадњу и развој- Комитета за развојну помоћ, ограничена финансијска средства.

- Поједини циљеви НАП постављени су без реалне процене расположивих капацитета за њихову реализацију, са великим бројем активности, које се некад преклапају и дуплирају (на пример промене нормативног оквира које су присутне у свакој од области). Дефинисао је и вишеструке механизме, који могу представљати посебно оптерећење за институције које не располажу довољним људским ресурсима и институционалним капацитетима да развијају паралелне структуре (за имплементацију НАП, за родну равноправност, за родно буџетирање, итд.), што за исход има некад само формално успостављање тела и надлежности без могућности да се дужности заиста компетентно и ефективно обављају.
- Стављање тежишта на локалну имплементацију било је преамбициозно у условима када ни на националном нивоу имплементација не тече глатко, а када локалне самоуправе немају капацитета да преузму још једну област политика и локалних механизма. Већ током израде НАП требало је да се узме у обзир искуство са локалним механизмима и политикама за родну равноправност које су показале прилично малу снагу и оскудну имплементацију.⁶¹
- Кашњење са формирањем Политичког савета (због епидемиолошке ситуације и неконзистентности чланова условљене променом састава Владе) као главног политичког тела које треба да координира имплементацију НАП један је од фактора који је ослабио шансе да НАП буде ефективно имплементиран и са бољим резултатима.
- Одсуство недовољно ефективне сарадње између државних механизма и организација цивилног друштва још је једна препрека делотворнијој имплементацији.
- Мањи обим финансијских средстава, односно ослањање само на редовна средства буџетских корисника и недовољно средстава из донаторских извора значајно су утицали на динамику активности и њихове ефекте.

5.3 Ефикасност

Евалуационо питање 9: Да ли су уложена средства била довољна за остваривање резултата?

Кључни налаз 9: Финансирање имплементације НАП није у довољној мери транспарентно, недостају прецизне информације о износима утрошеним на имплементацију и за национални и за локални ниво, како укупно тако и према врстама извора. Имајући у виду недовољну делотворност и најчешће ослањање на редовна буџетска средства, те пројектно усмерена донаторска средства, иако нису познати износи, може се закључити да уложена средства нису била довољна за ефективну имплементацију.

Увиди у то како се финансира имплементација НАП нису јавно доступни или се не води та врста евиденције. Већина институција које су доставиле информације попуњавањем упитника нису уопште навеле изворе финансирања активности. Оне које су то навеле, најчешће су указале да су

⁶¹ Посебан извештај Заштитника грађана “Заступљеност жена на местима одлучивања и позиција и активности локалних механизма за родну равноправност у јединицама локалне самоуправе у Србији”.

активности финансиране кроз редовна буџетска средства, односно да нису опредељена додатна буџетска средства за спровођење активности из НАП. Као извор финансијских средстава наведени су и донаторски пројекти, али без прецизирања износа, што не омогућује да се спроведе уобичајена процена ефикасности.

У извештају КТРП које је обављало улогу оперативног тела током 2017-2018. године, наводи се да је у ове прве две године имплементације НАП спровођен „делимично са планираним и опредељеним средствима из буџета Републике Србије, а већим делом од донаторских средстава“, али се износи не спомињу. Једнака је непознаница финансирање НАП на локалном нивоу, јер нема централизованих информација нити о имплементацији НАП на локалном нивоу, нити о средствима које су локалне самоуправе утрошиле из сопствених буџета или других извора за имплементацију тих активности. Ово је потврђено и током дискусије са представницима локалних организација.

Имајући у виду да је примена НАП у великој мери била ослоњена на редовна буџетска средства, без додатних улагања, те на пројектно оријентисана донаторска средства, може се закључити да овај начин финансирања није обезбедио довољно средстава за његову делотворну имплементацију, нити за остваривање већег утицаја.

Евалуационо питање 10: Колико су били ефикасни механизми координације, праћења и извештавања спровођења НАП?

Кључни налаз 10: Механизми координације, праћења и извештавања нису били оптимални, како услед изостанка формирања Политичког савета, тако и изостанка успостављања централизованог система за праћење имплементације. КТРП је за прве две године имплементације обезбедило извештај, док је такав интегрисани извештај изостао у трећој и четвртој години имплементације.

Као што је више пута напоменуто, механизми координације нису били адекватни пошто највише политичко тело није било ни конституисано за време периода имплементације НАП, из раније поменутих разлога, као ни Оперативно тело Владе. Улогу Оперативног тела током прве две године имплементације НАП преузело је КТРП и за период 2017-2018. године поднело извештај о имплементацији.

Сарадња са министарствима и другим институцијама дефинисаним као носиоцима активности у спровођењу НАП, повољна је околност која је омогућила да се остваре систематски увиди у то што је спроведено током прве две године. Током треће и четврте године није било интегралних извештаја о имплементацији, али су појединачне институције, пре свега, МО и ВС подносиле своје извештаје.

Недостатак у оквиру праћења, укључујући и већ поменуте тешкоће у праћењу финансијских улагања, чини изостанак успостављања централизованог система за праћење који је био предвиђен и самим нацртом НАП. Поред тога, информације о спровођењу НАП на локалном нивоу нису биле адекватно прикупљене, управо услед недостатка овог јединственог система за праћење. Неку врсту компензације је настојало да учини КТРП кроз свој механизам координације са локалним

механизмима за родну равноправност, али то није могло понудити адекватну форму систематског праћења активности спровођења НАП 1325 на локалном нивоу.

5.4 Одрживост

Евалуационо питање 11: У којој мери је одрживост резултата омогућена захваљујући њиховој интегрисаности у системска решења?

Кључни налаз 11: С обзиром на недовољну имплементацију НАП тешко се може говорити о одрживости резултата, већ пре о могућностима настављања започетих процеса и покретања оних који до сада нису покренути. У том контексту највеће шансе да у наредном периоду остваре помаке имају решења која су постављена законима и подзаконским актима, те механизми, процедуре и праксе који су кодификовани у институцијама и организацијама, пре свега у погледу родно одговорног управљања људским ресурсима и заштити од насиља. Са већим ризицима суочена су достигнућа попут повећања знања, компетенција и вештина актера у систему безбедности, услед могућих ограничења да примене нова знања и флукуације запослених. Са извесним ризицима суочавају се и услуге заштите и опоравка, а процеси који подразумевају активно учешће жена у изградњи мира и опоравка нису у предвиђеном обиму и формама најчешће ни покренути.

Тешко је процењивати одрживост резултата који нису до краја остварени. Имплементација НАП је део дуготрајног процеса који има за циљ укључивање жена у стварање услова за мирољубиво и безбедно друштво као и обезбеђивање безбедних услова за њихов живот или адекватну заштиту и опоравак уколико су биле изложене искуствима угрожавања живота и насиља. Оно што је упркос недовољно адекватном оквиру имплементације и оскудним средствима овај други НАП 1325 успео да оствари, можда у већини случајева не може да се оцени као остварени резултат кога је потребно даље одржати, већ пре као покренуте процесе које је потребно даље наставити. У таквом приступу оцене одрживости, могуће је разликовати неколико слојева остварених резултата или започетих процеса.

Први слој чине они резултати или процеси који имају највеће шансе за одрживост. То су углавном решења која су уграђена у законе или подзаконска акта, попут поступања у спречавању и заштити жена од породичног насиља, као и мере које су постале део организацијских редовних процедура, попут родно осетљивог и одговорног управљања људским ресурсима, укључивања девојака у образовање у систему безбедности или стварање правилника, протокола у заштити жена и девојчица од насиља у институцијама, било да су у улози запослених или учесница у образовању.

Други слој чине резултати и процеси који су достигли одређени ниво делотворности, али су изложени и већим ризицима од непостојаности. Овде, пре свега, спадају бројне и врло различите едукације и изградња капацитета запослених у систему безбедности, као и институцијама изван система безбедности, али са задацима и одговорностима које се односе на унапређивање безбедности (нпр. у школама, системима социјалне заштите и сл.). Ризици по одрживост ових достигнућа и процеса долазе пре свега из правца институционалних и организационих оквира и

пракси који се могу одупирати променама, ограничавајући могућности да се новостечена знања, вештине и компетенције примењују у пракси. Поред тога, флукуација запослених може умањити одрживост тих нових знања и компетенција, намећући да се стално изнова инвестирају напори у нове обуке и едукације. Овој групи припадају и они резултати и процеси који се односе на успостављање и унапређивање различитих услуга заштите, подршке жена и девојчица које су биле изложене насиљу, а које зависе од доступности средстава на основу којих се финансирају услуге, а која често долазе из донаторских, а не националних или локалних буџетских извора.

Евалуационо питање 12: Да ли постоји национални механизам, институционална структура за одржавање остварених резултата?

Кључни налаз 12: Институционална структура је у основи успостављена, али је питање колико је одржива имајући у виду негитивна искуства институционалних прекида и нефункционалних само формално успостављених механизма.

Политички савет, као и механизми предвиђени НАП су углавном успостављени. Уз мање напоре ове институционалне структуре могуће је одржавати и додатно мобилисати наредним НАП. Они представљају већ повољну основу од које се може кренути, али је потребно имати у виду да се и у претходним циклусима десио институционални дисконтинуитет, да механизми могу формално бити формиран али да нису заиста и функционални, те да се компликоване структуре теже одржавају, посебно у условима слабијих институција и оскудних средстава. Политичке нестабилности могу угрозити функционалност ових механизма (промене Владе, чекање на именовање нових чланова и чланица тела), али са друге стране, развој политичке ситуације у међународним односима у великој мери управо подиже значај ових механизма као и Резолуције 1325 (пораст ризика од сукоба и последица ратних сукоба).

Евалуационо питање 13: Да ли је НАП омогућио нова буџетска издвајања која ће омогућити одржавање резултата?

Кључни налаз 13: НАП није у довољној мери омогућио нова буџетска издвајања, са израженом неравномерном применом од стране органа и институција и то остаје једна од слабијих карика у одрживости.

НАП 1325 није у довољној мери обезбедио нова буџетска издвајања која би помогла одрживост или даља постигнућа у области спровођења Резолуције 1325, с тим да позитиван пример Министарства одбране у коме је успостављен процес родно одговорног буџетирања, указује на неуједначеност у реализацији ове активности. Међутим, позитивне околности су нове компетенције и праксе родног буџетирања које ће омогућити да се буџетска средства планирају на начин који може дати боље ефекте у имплементацији наредног НАП. Свакако, питање финансијских средстава остаје једно од кључних питања одрживости постојећих механизма и планова, као и могућности за амбициозност у новом НАП.

Евалуационо питање 14: Колико је имплементација НАП мобилисала различите актере и развила партнерства, укључујући и женски покрет и женске организације?

Кључни налаз 14: Приметно је да је имплементација другог НАП већ остварила значајне везе између институција безбедности, као и између њих и оних које нису у систему

безбедности. Изостаје повезаност између националних и локалних актера, као и хоризонтална сарадња између локалних самоуправа. Уочено је одсуство знања о постајању документа и његовог садржаја мимо оних који су укључени посредно и непосредно у његову примену.

Извештаји о имплементацији НАП указују на значајне и већ устаљене облике сарадње између институција у систему безбедности, као и између институција у систему безбедности и оних које не припадају овом систему (попут Министарства образовања, науке и технолошког развоја, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и др.). Поједине активности се обављају заједнички и могу се препознати добри обрасци сарадње, посебно видљиве у области превенције и заштите жена од насиља, или заједничког учешћа МО и ВС и МУП у обукама за мировне мисије и сл.

Налази извештаја о евалуацији, међутим указују, да није остварено значајније повезивање националних институција са локалним самоуправама, као ни значајније хоризонтално повезивање локалних самоуправа у питањима из области НАП. Такође је изостало и развијање значајнијих партнерстава између институција безбедности и ОЦД ангажованих на питањима мира, безбедности, транзиционе правде, заштите од насиља.

6. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

6.1 Закључци

НАП за примену Резолуције СБ УН 1325 је несумњиво релевантан и данас можда још и значајнији него у претходној деценији, нарочито имајући у виду пораст изазова по глобални мир и мир у региону, те учестале кризе које се крећу од економских, преко природних катастрофа и пандемија, до ратних разарања.

Извештај о евалуацији делотворности спровођења НАП 1325 показао је да је тек 36% активности делимично спроведено, 23% је спроведено у врло малој мери, а 9% је спроведено на неконзистентан начин. Приметни су значајни помаци у неким институцијама, док у другима није било ни активности ни таквих помака. Поред тога у вези са 30% активности није било могуће пронаћи информације о њиховој реализацији, а у 2% случајева није било могуће оценити делотворност имплементације.

У целини посматрано, промене и процеси покренути кроз НАП, нису остварили довољан утицај на значајније промене у родним односима у области безбедности, нити на унапређење безбедности жена, јер жене су и даље недовољно заступљене у безбедносним структурама, посебно на местима одлучивања, нису довољно видљиве у дијалогу Београд Приштина, нису довољно укључене у штабове за ванредне ситуације, нити довољно опремљене за поступање у кризним ситуацијама, и

даље су изложене различитим облицима родно заснованог насиља, а посебно је неповољна безбедносна ситуација жена из маргинализованих и вишеструко дискриминисаних група.

НАП је делотворније спровођен у областима у којима су решења била уграђена у законе, политике или друге формално правне норме, где су деловали функционалнији механизми имплементације, где су интервенције биле лакше, односно захтевале мање ресурса, где су постојали синергетски ефекти због комплементарности са другим политикама, где су била опредељена већа финансијска средства.

Фактори који су спутавали делотворну имплементацију НАП, делом проистичу из чињенице да је у одређеним областима пројектован преамбициозно, односно да је предвиђен велики број активности, а без одговарајућих средстава и ресурса за њихову реализацију. Покушај да се НАП локализује, а да се претходно не омогуће предуслови ефективне имплементације на националном нивоу (на пример, поједини механизми нису успостављени, нити је систем централизованог праћења био успостављен), умањили су шансе за ефективну имплементацију у локалним заједницама, посебно имајући у виду слабе капацитете локалних механизма. НАП није био у довољној мери утемељен на систематској анализи стања што је спречило постављање адекватних циљева и умањило шансе за ефективно остваривање промена у таквим приоритетним областима, а које су потом могле произвести „ефекат преливања“ и олакшати имплементацију у другим областима. Недовољна сарадња између државних институција и организација цивилног друштва, али и других актера, смањило је шансе да се мобилишу обимнији и различити ресурси на истом циљу.

Финансирање имплементације НАП није било у довољној мери транспарентно, а због недостатка информација о утрошеним средствима, није било могуће спровести уобичајену анализу ефикасности. Ипак, имајући у виду релативно скромна постигнућа и најчешће ослањање на редовна средства из буџета, те повремених пројекатних донаторских средстава, могуће је закључити да уложена средства нису била довољна за ефективну имплементацију.

Механизми координације, праћења и извештавања нису били оптимални, пре свега, услед изостанка формирања Политичког савета (због ситуације изазване пандемијом КОВИД 19 али и промена његових чланова услед промена у саставу Владе) и успостављања централизованог система за праћење имплементације. Мада и у овако неповољним околностима, КТРП је за прву половину имплементационог периода обезбедило интегрисани извештај, док је такво извештавање изостало у другој половини имплементационог циклуса.

С обзиром на недовољну ефективност имплементације НАП, уместо предузимања мера о одрживости резултата, намеће се фокус на могућност настављања започетих процеса и покретања оних који до сада нису покренути. Сходно томе највеће шансе да у наредном периоду остваре значајније помаке имају решења која су постављена законима и институционализована, попут родно одговорног управљања људским ресурсима, заштити од насиља и сл. Са већим ризицима по одрживост суочена су достигнућа попут повећања знања, компетенција и вештина актера у систему безбедности, услед могућих ограничења да примене нова знања у постојећим институционалним праксама које поседују некада снажну инерцију, као и услед флукуације запослених која намеће потребе за новим обукама и изградње капацитета, затим и услуге заштите и опоравка.

Институционална структура је у основи успостављена, али је питање колико је одржива имајући у виду негативна искуства са институционалним прекидима и механизмима који нису заживели . Током имплементације НАП остварена је значајна сарадња, углавном између државних институција. Изостало је значајније повезивање државних институција са ОЦД и мобилизација ширег спектра актера. Напокон, НАП није омогућио нова буџетска издвајања, па ће то остати изазов за нови циклус политика примене Резолуције 1325.

6.2 Препоруке

Имајући у виду пораст нестабилности, криза и других изазова који представљају претњу људској безбедности и посебно безбедности жена, од изузетног је значаја благовремено усвајање трећег НАП, који би омогућио и ефективније одговоре на савремене изазове уз већу заштиту жена и њихову већу отпорност и капацитете за суочавање са датим изазовима.

Налази извештаја о евалуацији упућују да би приликом израде наредног НАП 1325 требало поћи од лекција научених током имплементације претходног, у следећим аспектима:

СТРУКТУРА НАП

- a. НАП треба да постави јасне приоритете утврђене у општем циљу и да издвоји мањи број циљева на реалистичнији начин, што би могло повећати шансе за ефективну имплементацију.
- b. Резултати НАП треба да буду постављени прецизније и мерљивије и потребно је да буду праћени адекватним кључним квантитативним показатељима ефеката на нивоу општег циља и показатељима исхода на нивоу посебних циљева.
- c. Потребно је реалистично проценити средства и ресурсе и прецизно дефинисати потребна средства за сваку активност као и могуће изворе.
- d. Потребно је поједноставити структуру координације, праћења и извештавања, јер она сада укључује превише различитих механизма који отежавају конзистентност у имплементацији и ускладити са институционалним оквиром за остваривање родне равноправности прецизираним у чл. 59-64. Закона о родној равноправности.
- e. Са друге стране, потребно је у носиоце активности укључити различите актере када год је то примерено, што би омогућило укључивање ОЦД, академске и експертске заједнице уз дефинисање јасног механизма међусобне комуникације и координације на свим нивоима, како би се остварила шира мобилизација и боље коришћење ресурса.

СТВАРАЊЕ ПРЕДУСЛОВА ЗА ЕФЕКТИВНИЈУ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ

- a. Потребно је направити систематски преглед усклађености закона из области безбедности са Законом о родној равноправности и Законом о забрани дискриминације, на основу чега би био сачињен конкретан план даљег уродњавања кључних закона од значаја за ефективну имплементацију Резолуције СБ УН 1325.

- b. Потрено је ревидирати механизме координације, имплементације и извештавања, тако да се успостави једноставнија и функционалнија структура.
- c. Потребно је прецизирати цену сваке активности у НАП и напустити праксу да поједине активности ништа не коштају и да се могу спроводити „успутно“, уз редовна буџетска средства. Трошкове спровођења активности могуће је дефинисати у складу са методологијом у оквиру Приручника за утврђивање трошкова јавних политика и прописа.
- d. Важно је најпре успоставити ефективну имплементацију на националном нивоу, пре него што се имплементација препусти локалном нивоу. Имплементација на локалном нивоу треба да буде праћена делотворним механизмима „вертикалне“ (између националног и локалног нивоа) и „хоризонталне“ координације (сарадња и размена између локалних самоуправа).
- e. Потребно је успоставити централизован систем праћења који се редовно ажурира, уз успостављене редовног, барем годишњег извештавања.

ПЛАНИРАЊЕ ОДРЖИВОСТИ

- a. Потребно је пажљивије водити бригу о одрживости већ на самом почетку израде новог НАП, дефинисањем одрживих механизма и резултата који се могу институционализовати или финансирати трајније.
- b. Потребно је опремити актере задужене за имплементацију знањима помоћу којих се активности у вези са применом Резолуције 1325 могу планирати кроз процесе родног буџетирања и тиме остварити трајнија и континуирана посвећеност циљевима које поставља ова Резолуција.
- c. Потребно је остварити снажнију и континуирану сарадњу између државних органа и различитих актера цивилног друштва, попут ОЦД, академске заједнице, експерата, различитих покрета, мрежа и сл, што ће стварити простор за шири друштвени ангажман на промовисању и реализацији принципа и циљева дефинисаних Резолуцијом 1325.
- d. Промовисати на различите начине постигнућа како би имплементација била што видљивија и што више друштвених актера било обавештено и на тај начин обезбедити што већу подршку јавног мњења за реализацију пројектованих циљева.

Прилог 1: Списак докумената и публикација

Документа
Влада РС, Закључак Владе о усвајању НАП 1325 2017-2020, са НАП https://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/akcioni_planovi/2017/Zakljucak%20Vlade%20o%20usvajanju%20NAP%20za%20primenu%20R_1325%20SB%20UN%20u%20R_Srbiji.pdf
КТРР, Извештај о спровођењу Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017-2020) у 2017. и 2018. години
Министарство одбране, Извештај о спровођењу НАП за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – жене, мир и безбедност у Министарству одбране и Војсци Србије за 2020. годину, https://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/akcioni_planovi/2021/Izvestaj%20za%20NAP%20za%202020%20Prilog.pdf
Министарство одбране, Извештај о спровођењу НАП за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – жене, мир и безбедност у Министарству одбране и Војсци Србије за 2019. годину, https://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/akcioni_planovi/2019/analiza%201325%20za%202019_%20godinu.pdf
Министарство унутрашњих послова, Информатор о раду Министарства унутрашњих послова Републике Србије, http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/d07c0483-bbbd-45f2-a194-0cab0e9ba1d1/IOR%2Bavgust%2B2020%2Blat.pdf?MOD=AJPERES&CVID=ng6-FwD
Друге публикације
Заштитник грађана, <i>Заступљеност жена на местима одлучивања и позиција и активности локалних механизма за родну равноправност у јединицама локалне самоуправе у Србији</i> https://www.ombudsman.rs/index.php/izvestaji/posebnii-izvestaji/5901-p-s-b-n-izv-sh-z-sh-i-ni-grd-n-z-s-uplj-n-s-z-n-n-s-i-dluciv-nj-i-p-zici-i-ivn-s-i-llnih-h-niz-z-r-dnu-r-vn-pr-vn-s-u-dinic-l-l-n-s-upr-vu-srbi-i
Извештај о стању људских права у Србији за 2020. годину, https://rs.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/235/Izvestaj-o-stanju-ljudskih-prava-u-Srbiji-za-2020-1.pdf
ОСЦЕ (2019) Wellbeing and safety of women: ОСЦЕ led survey on violence against women, Serbia result report, ОСЦЕ, Vienna, https://www.osce.org/secretariat/419750?download=true
РЗС, Коришћење времена у Републици Србији 2010. и 2015. http://publikacije.stat.gov.rs/G2016/Pdf/G20166006.pdf
Секонс (2020) <i>Екс-пост евалуација Стратегије за родну равноправност Србије 2016-2020.</i>
Секонс (2020) <i>Утицај КОВИД-19 пандемије и мера за њено спречавање на запосленост и услове рада жена и мушкараца у Србији,</i> https://www.secons.net/publications.php?p=113
Секонс (2020) <i>Економија бриге у време пандемије КОВИД-19 и мере за њено спречавање у Србији,</i> https://www.secons.net/publications.php?p=119
Секонс, ЦПЖ (2021) <i>Процена утицаја пандемије КОВИД-19 на имплементацију Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности УН – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017-2020) на локалном нивоу,</i> http://www.cpz.rs/wp-content/uploads/2021/07/Procena-uticaja-pandemije-COVID-19-na-primenu-NAP-1325-na-lokalnom-nivou.pdf

СЕЕСАК/УНДП, <i>The Position of Women in the Armed Forces in the Western Balkans</i> , https://www.seesac.org/f/docs/Gender-and-Security/Position-of-Women-in-the-Armed-Forces-ENG.pdf
СИПРУ, Индекс родне равноправности у Републици Србији 2021, https://www.stat.gov.rs/media/343261/indeks_rodne_ravnopravnosti_u_rs_2021.pdf
УНДП (2022) <i>Насиље у породици – шта говоре подаци</i> , https://www.undp.org/sr/serbia/publications/nasilje-u-porodici-%C5%A1ta-govore-podaci
Центар за подршку женама Кикинда, Жене, мир и безбедност у Републици Србији: независни извештај о локализацији НАП 1325 у Србији.
Извештај о стању заштите и остваривању равноправности полова у Републици Србији за 2018. годину, доступно на интернет страници Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања: https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/zakoni/sektor-za-antidiskriminacionu-politiku-i-unapredjenje-rodne-ravnopravnosti/izvestaja-o-stanju-zastite-i-ravnopravnosti-polova-u-2018-godini
Извештај о стању заштите и остваривању равноправности полова у Републици Србији за 2019. годину, доступно на интернет страници Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог: https://www.minljmpdd.gov.rs/doc/izvestaji/Zakljucak-Vlade-o-usvajanju-Izvestaja-o-stanju-zastite-i-unapredjenja-ravnopravnosti-polova-u-Republici-Srbiji-za-2019.%20godinu.pdf ;
Извештај о стању заштите и остваривању равноправности полова у Републици Србији за 2020. годину, доступно на интернет страници Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог: https://www.minljmpdd.gov.rs/doc/izvestaji/Zakljucak-Vlade-o-usvajanju-Izvestaja-o-ostvarivanju-rodne-ravnopravnosti-u-RSza2021.godinu.pdf ;
Извештај о остваривању родне равноправности у Републици Србији за 2021. годину, доступно на интернет страници Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог: https://www.minljmpdd.gov.rs/doc/izvestaji/Zakljucak-Vlade-o-usvajanju-Izvestaja-o-ostvarivanju-rodne-ravnopravnosti-u-RSza2021.godinu.pdf .

ПРИЛОГ 2: СПИСАК ИНСТИТУЦИЈА И ОРГАНИЗАЦИЈА КОЈЕ СУ ДОСТАВИЛЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

	Институције
1.	Министарство одбране
2.	Министарство унутрашњих послова
3.	Министарство правде
4.	Министарство културе и информисања
5.	Министарство просвете
6.	Министарство спољних послова
7.	Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања
8.	Координационо тело за родну равноправност
9.	БИА
10.	Криминалистичко-полицијски универзитет
11.	Завод за унапређивање образовања и васпитања
12.	Министарство здравља
13.	Координационо тело за родну равноправност
14.	Министарство државне управе и локалне самоуправе
15.	Координационо тело за родну равноправност
16.	Министарство државне управе и локалне самоуправе
17.	Заштитник грађана Републике Србије
18.	Повереник за заштиту равноправности

ПРИЛОГ 3: ЕВАЛУАЦИОНА МАТРИЦА

Евалуациона питања	Критеријуми процене успешности	Извори верификације
Релевантност		
1. У којој мери су циљеви и мере дефинисани НАП релевантни за приоритете у области родне равноправности на које се односи Резолуција 1325 у Србији, као и на потребе за изградњом мира, решавањем конфликта и унапређења безбедности у друштву?	Коресподентност циљева Стратегије са кључним проблемима родне равноправности у различитим областима	Истраживања и студије о стању родне равноправности у контексту конфликта, постконфликта, изградње мира, ванредних ситуација, учешћу жена у систему безбедности и о безбедности жена у редовним околностима
2. У којој мери НАП одговара на потребе различитих друштвених група, укључујући и жене из маргинализованих и вишеструко дискриминисаних група у погледу оних аспеката живота и положаја који су обухваћени Резолуцијом 1325?	Коресподентност циљева Стратегије са кључним проблемима родне равноправности и положаја жена различитих група	Истраживања и студије о различитим аспектима родне равноправности и положаја жена са фокусом на посебне групе жена, извештаји у сенци организација цивилног друштва ЦЕДАВ комитету и ГРЕВИО
3. У којој мери је НАП заснован на квалитетној анализи стања, процени ризика и анализи друштвеног, економског, политичког и културног контекста у Србији?	Идентификација кључних проблема, емпиријска евиденција на којој се заснивају налази, употреба кључних показатеља, статистичких и квалитативних података из званичне статистике, независних истраживања	Текст НАП
4. У којој мери се НАП уклапа са другим националним стратешким оквирима и међународним обавезама Србије у области женских права и родне равноправности?	Повезаност циљева Стратегије са одредбама CEDAW комитета, Истанбулске конвенције, циљевима дефинисаним у Пекиншкој декларацији и платформи за акцију, са циљевима других секторских стратегија, попут Стратегије за родну	Текст стратегије, текст међународних конвенција, домаћих стратегија

		равноправност 2016-2020.	
5.	Да ли су циљеви и мере који су дефинисани НАП и даље релевантни за актуелно стање родне равноправности у области мира и безбедности у Србији?	Коресподентност циљева НАП са кључним проблемима родне равноправности у областима на које се односи Резолуција СБ УН 1325	Истраживања и студије о различитим аспектима родне равноправности и положаја жена са фокусом на посебне групе жена, извештаји у сенци организација цивилног друштва ЦЕДАВ комитету и ГРЕВИО
Ефективност (делотворност)			
6.	У којој мери су планирани резултати остварени? Колико је НАП имао утицаја на промене у родним односима, на унапређивање родне равноправности и оснаживање жена у областима мира и безбедности?	Испуњеност индикатора резултата дефинисаних у стратешком оквиру, заменски индикатори када подаци за оригиналне индикаторе нису доступни а јесу за приближне индикаторе	Извештаји о имплементацији НАП институција које су дефинисане као носиоци имплементације. Упитници достављени министарствима и институцијама Извештаји независних тела, НВО, о имплементацији НАП
7.	Који су кључни фактори који су допринели успешном остваривању резултата?	Идентификација фактора који су допринели спровођењу стратегије	Упитници које су попунила министарства и друге институције о имплементацији НАП, ФГД са ОЦД
8.	Који су фактори инхибирали делотворну имплементацију?	Идентификација фактора који су спутавали спровођењу стратегије	Упитници које су попунила министарства и друге институције о имплементацији НАП, ФГД са ОЦД
Ефикасност			
9.	Да ли су уложена средства била довољна за остваривање резултата?	Величина средстава из буџета и донаторских средстава	Упитници које су попунила министарства и друге институције о имплементацији НАП
10.	Колико су били ефикасни механизми координације, праћења и извештавања спровођења НАП?	Начин комуникације, праћења, извештавања, интегрисаност процедура извештавања о имплементацији Стратегије у институцијама које су спроводиле активности	Годишњи извештаји министарстава и институција о имплементацији, Упитници које су попунила министарства и друге институције о

			имплементацији НАП
Одрживост			
11.	У којој мери је одрживост резултата омогућена захваљујући њиховој интегрисаности у системска решења?	Интегрисаност родне равноправности у рад институција безбедности, нормативни оквир и политике, власништво над резултатима различитих актера	Годишњи извештаји министарстава и институција о имплементацији, Упитници које су попунила министарства и друге институције о имплементацији НАП
12.	Да ли постоји национални механизам, институционална структура за одржавање остварених резултата?	Капацитети механизма за имплементацију НАП	Годишњи извештаји министарстава и институција о имплементацији, Упитници које су попунила министарства и друге институције о имплементацији НАП
13.	Да ли је НАП омогућио нова буџетска издвајања која ће омогућити одржавање резултата?	Буџетска издвајања опредељена за области обухваћене Резолуцијом СБ УН 1325	Годишњи извештаји министарстава и институција о имплементацији, Упитници које су попунила министарства и друге институције о имплементацији НАП
14.	Колико је имплементација НАП мобилисала различите актере и развила партнерства, укључујући и женски покрет и женске организације?	Укљученост и активности различитих актера, број и врста актера укључених, начин укључивања (директан, индиректан)	Годишњи извештаји министарстава и институција о имплементацији, Упитници које су попунила министарства и друге институције о имплементацији НАП, ФГД са ОЦД